

İran Basınında Türk-Yunan Savaşı: Büyük Taarruz

The Turkish-Greek War in the Iranian Press: The Great Offensive

Doç. Dr. Gülay ÇINAR¹, Doktora Öğrencisi Roghayeh AGHABALAZADEH²

Öz

Anadolu Türklüğünü esaretten kurtaran, yeniden var eden, milli bilince ve cihanın güçlü devletleri arasında yer alma azmine kavuşturan Büyük Taarruz'un yüzüncü yılını idrak ettiğimiz günlerdeyiz. Bu kutlu harekâtın Avrupa emperyalizmi karşısında tüm mazlum ve biçare devletlere umut olduğu düşüncesinden hareketle komşu İran Devleti'ndeki yankıları çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. 20. yüzyılın ilk çeyreğinde İran, Avrupalı devletlerin sömürge yarışı dolayısıyla Rusya ve İngiltere'nin siyasi ve askeri müdahalelerine maruz kalmıştır. Bu nedenle İran yönetimi zafiyet içerisindedir. Resmîyet kazanmamakla birlikte ülkeyi Rıza Şah Pehlevî idare etmektedir. Sınırdış ülkeler olunması, Türk vatandaşlarının bulunması ve din kardeşliğinin yanı sıra Rıza Şah Pehlevî'nin bağımsız ve modern ülke olma arzusu onu Türkiye'ye yakınlaştırmıştır. Bu vesileyle İran basını Türk Kurtuluş Savaşı'na büyük ilgi göstermiş ve Türk'ün zaferini İslam'ın galibiyeti saymıştır. İran basını, haberlerin yoğunluk kazandığı *Fikr-i Âzâd*, *Şafak-ı Sorh*, *İkdâm*, *Tufan* ve *İran* isimli gazetelerden takip edilmiştir. Büyük Taarruz hakkında bilgi veren haberlerin Türkçe'ye çevrilmesinin ardından elde edilen bilgiler tasnif edilmiştir. Verilerin büyük bir kısmı ana kaynaklardan ve tetkik eserlerden teyit edilerek yazıya geçirilmiştir. İran basını Anadolu'daki Yunan varlığını "işgal" olarak değerlendirirken 26 Ağustos'ta başlayan Türk ilerleyişini "fetih" kavramıyla yüceltmıştır. Yunanlıların, Türk ordusu karşısındaki ağır kaybını ve düzensiz şekilde geri çekilişini onlara müstahak görmüştür. Sonuç itibariyle İran yönetiminin Türkiye ile kader birliği yaptığı ve Türk Kurtuluş Savaşına büyük anlam yüklediği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Büyük Taarruz, İran basını, Yunan hezimet

Makale Türü: Araştırma

Abstract

We are commemorating the centennial of the Great Offensive, which freed Anatolian Turks from slavery, recreated them, and equipped them with national consciousness and the determination to be one of the more powerful states in the world arena. Starting from the idea that this blessed offensive has served as a beacon of hope for all oppressed states desperate in the face of European imperialism, this study examines the coverage of the offensive in the neighboring Iranian state. In the first quarter of the 20th century, Iran was subjected to political and military intervention by Russia and England as a result of colonial competition among European states. Therefore, the Iranian government was in a difficult position. The country was governed by Reza Shah Pahlavi, acting in an unofficial capacity. Because the two countries shared a border as well as a religion and Iran had Turkish speaking citizens, and more importantly, because Reza Shah Pahlavi wanted to create an independent and modern country, he developed close ties with Turkey. As a result, the Iranian press paid great attention to the Turkish War of Independence and considered the Turkish victory a victory for Islam. The newspapers *Fikr-i Âzâd*, *Şafak-ı Sorh*, *İkdâm*, *Tufan* and *İran* were examined as a representative sample of the Iranian press as they ran the majority of the articles. After translating the articles on the Great Offensive into Turkish, the data collected were classified. Most of the data were recorded after verification using primary and secondary sources. The Iranian press described the Greek presence in Anatolia as an "occupation," and exalted the Turkish advance that started on August 26th by referring to it as a "conquest." They thought that the great losses suffered by the Greeks and their irregular retreat in the face of the Turkish army were well-deserved. In

¹Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, gkaradag@aku.edu.tr

²Uluslararası İmam Humeyni Üniversitesi, Neday Tarih Enstitüsü, shellalu61@gmail.com

Atf için (to cite): Çınar, G., ve Aghabalazadeh, R. (2022). İran basınında Türk-Yunan savaşı: Büyük Taarruz. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(100. Yılında Kocatepe-Büyük Taarruz Özel Sayısı), 152-175.

short, the Iranian government viewed Turkey and Iran as sharing the same fate, and attributed great significance to the Turkish War of Independence.

Keywords: Afyonkarahisar, Great Offensive, Iranian press, Greek defeat

Paper Type: Research

Giriş

Mondros Mütarekesi'nin ardından İtilaf Devletleri ve destekçilerinin işgaline maruz kalan vatan toprakları Türk milleti tarafından müdafaa edilmeye başlanmıştır. Bölgesel silahlanmalar ve protesto eylemleri Mustafa Kemal Paşa liderliğinde örgütlü yapılara dönüşmüş ve TBMM'nin girişimleriyle düzenli birlikler oluşturulmuştur. TBMM'ye bağlı Türk ordusunun öncelikli amacı işgallere son vermek ve işgalci güçleri Anadolu'dan uzaklaştırmaktır.

Bu düsturla 19 Mayıs 1919'da Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde başlayan Milli Mücadele'nin askeri anlamdaki son safhası Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi'dir. Birinci İnönü, İkinci İnönü ve Sakarya Meydan savaşlarında elde edilen zafer Türk ordusunu savunmadan taarruza geçirmiştir. 1919-1922 yılları arasında tekabül eden mücadele süresince Türk milletinin vatan ve bağımsızlık sevdası dünya kamuoyunca takip edilmiştir. Türklerin emperyalizme geçit vermeyen kararlı tavrı Büyük Taarruz savaşıyla birlikte İran basınında da yer bulmuştur.

Bu tarihlerde İran'da kökleri Orta Asya Türklerine dayanan Kaçar Hanedanlığı resmi olarak iş başındadır. İran toprakları 31 Ağustos 1907 tarihli Rus-İngiliz antlaşmasının ardından bu iki emperyalist devletin kontrolüne geçmiştir. 1917 Bolşevik İhtilali ile Sovyet Rus yönetimi İran'ın sınır bütünlüğünü ve bağımsızlığını tanıyarak iki dost ülke olma yönünde adımlar atmıştır. Ancak bu gelişme de İran'ın makûs kaderini değiştirmeye yetmemiştir.

Uzun süredir İran'ın zenginlikleri peşinde olan yabancılar İran halkı arasındaki farklılıklardan yararlanma yoluna gitmişlerdir. Yereldeki yönetici aileleri destekleyerek isyanların artmasını sağlamış ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik bunalımı derinleştirmişlerdir.

9 Ağustos 1919 yılında İngilizler İran ile bir antlaşma yaparak Kaçar yönetimine teknik ve mali destek sağlayacağını taahhüt etmiştir. Karşılığında ülkenin idari ve askeri yönetiminde söz sahibi olmak istemiştir. Bu antlaşma İran milliyetçileri tarafından protesto edilmiş ve netice itibarıyla meclis tarafından onaylanmamıştır. Bunun üzerine İngiltere kendisine yakın bir yönetimi iş başına getirmek için çaba sarf etmiştir. Rıza Şah Pehlevi'nin ülke yönetiminin başına geçmesi böylesi bir politikanın tezahürüdür.

Kısaca İran 20. yüzyılın ilk çeyreğini siyasi bunalımlarla geçirmiştir. Bağımsız bir ülke olmaktan çıkmış süper güçlerin hegemonyasında parçalanmaya yüz tutmuş bir devlet profiline bürünmüştür. Son Kaçar hükümdarı Ahmet Şah'ın uzun süren Avrupa gezisi de buna çanak tutmuştur. Nihayet 21 Şubat 1921 tarihinde askeri müdahaleyle başlayan ihtilal hareketi 12 Aralık 1925'de Rıza Pehlevi'nin resmen devletin yeni hükümdarı olmasıyla tamamlanmıştır. O, 1941 yılına kadar uzanan yönetiminde İran halkını köklü reformlara hazır hale getirmek istemiştir. Bu bağlamda kurtuluş savaşı ve inkılaplar dönemi ile birlikte Türkiye İran için rol model teşkil etmiştir. Şahın reformist tavrı Kürt isyancı Simko da dâhil birçok probleme rağmen iki ülkeyi her geçen gün birbirine yaklaştırmıştır. Devletlerarası diplomatik temaslar TBMM'nin kuruluşundan itibaren var olmuş, Türklerin İngiliz destekli Yunan kuvvetlerini mağlup etmesiyle zirveye çıkmıştır (Çetinsaya, 2000, s.769-774; Cin, 2006, s. 24-45).

Mustafa Kemal Paşa Ankara'da görevlendirilen İran sefiri Mümtazüddeve'ye hitaben 30 Haziran 1922 tarihinde yaptığı konuşmasında Türkiye ve İran'dan "dindaş ve hemcivar devlet ve milletlerimiz" olarak bahsetmiştir. Devletler arasında birliğin ve dostluğun artırılması için bu görevlendirmenin önemine değinmiş ve memnuniyetini bildirmiştir (ATAM, 1997, s. 42; Çetinsaya, 2000, s.778-779; Cin, 2006, s. 46-48).

İran uzun süredir devam eden iç isyanlar ve güçlü devletlerin müdahaleleriyle yok olan siyasi otoritesini yeniden tesis etmek isterken dış dünyadaki gelişmeleri de takipten geri kalmamıştır. Çoğunlukla “Havâdis-i Hâricî” “Havâdis-i Muhimme” veya “Ahbâr-ı Dünya” başlıklarıyla dış dünya haberleri İran basınında yer bulmuş, özellikle Türkiye’deki gelişmeler heyecanla takip edilmiştir. 26 Ağustos’ta başlayan Büyük Taarruzun zaferle sonuçlanmasının İran’da büyük bir sevinç ve mutluluk yarattığını İran’ın Ankara temsilcisinin mesajlarıyla (Çetinsaya, 2000, s.780; Cin, 2006, s. 50) takip edebildiğimiz gibi İran basınındaki haberlerle de anlayabiliyoruz.

İran basını Türkiye ile ilgili haberleri aktarırken birçok kaynaktan istifade etmiştir. Bunların başında Türkiye, İngiltere, Fransa, Almanya ve Beyrut’ta yayınlanan gazeteler ile canlı tanıklardan yaptıkları alıntılar önemli yer tutmaktadır. Bu türden haberler kısmen Paris, London, Hannover, İslambol, Ankara gibi şehir isimlerinin ardından aktarıldığı gibi bazen de Reuter, Lepofid, Bî-Seyyom Mosko, Peyâm-ı Sabah şeklinde istifade edilen gazetelere işaret edilmiştir.

İran basınında genel olarak haberler, içeriği özetleyen kısa başlıklarla aktarılmıştır. Bu bağlamda Türkiye’ye dair haberler Türk veya Osmanlı, Ankara ve Meclis-i Millî-i Türk (TBMM) tabirleriyle yansıtılmıştır. “İstanbul Devleti” ile de padişah idaresindeki Osmanlı Hükümeti’ne işaret edilmiştir. Aynı şekilde savaş ve zaferlerin aktarımında “Düşman Yunan” ya da “Müttefiklerin” karşısındakiler Osmanlı ordusu, Türk ordusu, Mustafa Kemal Paşa’nın birlikleri, Kemaliler gibi çeşitli tanımlamalarla yer bulmuştur.

Yöntem

Türklerin 20. yüzyıla damgasını vuran taarruz harekâtı ve büyük zaferi, birçok çalışmaya konu olmuş ve yabancı basındaki yansımaları büyük oranda incelenmiştir. Bu çalışmalar örnek alınarak “100. Yılında Kocatepe-Büyük Taarruz Özel Sayısı” çağrısı ve “Büyük Taarruz’un Türk ve Dünya tarihi açısından önemi” konu başlığından hareketle İran Kamuoyunda Büyük Taarruz başlığı belirlenmiştir. İlk olarak milli mücadele yıllarını kapsayan İran gazeteleri Kitabhâne, Muze ve Merkez-i Esnâd-ı Meclis-i Şurâ-yı İslamî ile Kitâbhâne-i Melik’ten temin edilmiştir. Gazetelerin taranması ve ilgili haberlerin tespiti Uluslararası İmam Humeyni Üniversitesi Doktora öğrencisi Roghayeh Aghabalazadeh’nin katkılarıyla mümkün olmuştur.

İran gazetelerinden Fikr-i Âzâd, Şafak-ı Sorh, İkdâm, Tufan ve İran’ın 1922-1924, 1926 yıllarına ait sayılarından istifade edilmiştir. Gazetelerin sayı ve sayfa numarasını tespitinde bir problem yaşanmamıştır. Gazetelerde yer bulan konuyla ilgili haberler Türkçe’ye çevrilmiştir. 26 Ağustos 1922’de başlayan taarruz harekâtı ve sonuçlarının 15-20 günlük gecikmelerle İran basınına konu olduğu görülmüştür. 1923 tarihli haberler ise genellikle kapsayıcı ifadeler taşıdığı ve 1922 yılındaki hadiselerle ışık tuttuğu için kronolojiye ve tarihsel bütünlüğe uygun olarak anlamlı bir silsileyle aktarılmıştır.

Gazeteler Hicri Şemsi ve Hicri Kameri takvimlerini bir arada kullanmışlardır. Yukarıda işaret edilen Miladi yıllar, Hicri Kameri 1301-1303, 1305 ve Hicri Şemsi 1341-1344 yılları arasına tekabül etmektedir. Üç farklı takvim uygulamasından dolayı metin içerisinde sadece miladi takvime yer verilmiş, kaynakçada ise her üç takvim de gösterilmiştir.

Gazetelerde Türklerin Parlak Fetihleri tanımlamasıyla yer bulan Büyük Taarruz haberleri, öncesi ve sonrasındaki gelişmeler büyük oranda ana kaynaklar ve tetkik eserlerden kontrol edilerek aktarılmıştır. Böylece gazete haberlerinin büyük oranda gerçek bilgiler ışığında konuyu ele aldığı görülmüştür.

Makalenin yazım aşamasında İran gazetelerinde geçen kavramlar, yer isimleri ve özel isimler olduğu gibi aktarılmış ayrıca parantez içerisinde dilimizdeki karşılığına, orijinal ya da yaygın kullanılan ismine de yer verilmiştir. Şahıslara veya olaylara dair bazı açıklamalar ve tanımlar transkript edilmiş, parantez içerisinde Farsça yazımı ve çevirisi aktarılmıştır.

1. Afyonkarahisar'da Türklerin Talihinin Değiştiği Anlar

Mustafa Kemal Paşa Başkomutan unvanıyla Sakarya Savaşı'nı yönetmiş ve Yunan birliklerini Sakarya nehrinin ötesine attıktan sonra bir sonraki olası savaş için hazırlıklara başlamıştır. Sakarya Savaşı'nda Türk ordusunun en büyük asker kaybını tecrübe eden Başkomutan bir kez daha aynı makûs kaderi yaşamamak üzere bir yıl sürecek yoğun hazırlık sürecini başlatmıştır. Bu sefer taarruz sırası Türklerindir.

Fikr-i Azad Gazetesinin 11 Ocak 1923 tarihli sayısında “Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Rüya Görmesi” başlığıyla Başkomutanlık Savaşı'nın başlangıç aşaması ve Türkler lehine yaşanan gelişmeler kısaca aktarılmıştır. Haberde ilk olarak Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'da devlet görevlileri, ordu mensupları, köylü ve esnafın da dâhil olduğu tüm halka yönelik Evail-i Muharrem 1341/24 Ağustos-2 Eylül 1922 tarihinde konuşma yaptığından bahsedilmiştir. Metinde Mustafa Kemal Paşa için “Serdâr-ı nâmdâr-ı İslâm-penâh (سردار نامدار اسلام پناه - İslam'ın koruyucusu nam sahibi Serdar) Hazret-i Muşîr Mustafa Kemal Paşa-yı Gazi Eyyedallâh u ceyşe (حضرت مشیر مصطفی کمال پاشا ی غازی ایدالاه جیشه) - Allah'ın güç kudret verdiği ordunun Mareşali Gazi Mustafa Kemal Paşa) unvanıyla hitap edilmekte, kahramanlığına ve hitabet gücüne vurgu yapılmaktadır (*Fikr-i Âzâd*, 11 Ocak 1923, No: 48, s. 1)³.

Mevcut kaynaklarda ve araştırma eserlerde Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlık Savaşı'nı başlatmadan hemen önce Ankara'da devlet görevlilerine ve halka dönük savaş motivasyonunu yükseltici bir konuşma yaptığı bilgisine rastlanmamıştır. Nutuk'ta belirtildiği üzere Büyük Taarruz savaş planlarının tamamlanmasının ardından 27/28 Temmuz gecesi Akşehir'de üst düzey görevlilerle yapılan toplantıda savaş hazırlıklarının 15 Ağustos'a kadar bitirilmesi kararlaştırılmıştır. Akabinde Mustafa Kemal Paşa yeniden Ankara'ya dönmüş ve meclisi taarruz konusunda bilgilendirmiştir. Eserde konuşmanın detayları verilmez ancak Meclisteki muhaliflerin olumsuz propagandalarına ve bu söylentilerden etkilenerek milli mücadele azminde tereddüt oluşan kimselerdeki olumsuz algıya son verildiği ifade edilmiştir (Atatürk, 2007, s. 454-455). 17 Ağustos itibarıyla Konya'ya gelen Mustafa Kemal Paşa 24 Ağustos 1922 saat 19:00'da Şuhut'a geçmiş ve ertesi gün Kocatepe'ye hareket etmiştir (Sarısaman ve Üçüncü, 2016, s. 274). A. Altıntaş, Mustafa Kemal Paşa'nın taarruzla ilgili ilk yazılı emrini 6 Ağustos 1922 tarihinde sadece ordu komutanlarına verdiğini alt kademelerdeki askerin bu gelişmeden haberdar edilmediğini hatırlatarak harekâtın gizlilik yönüne vurgu yapmıştır (Altıntaş, 2010, s. 60-61). Şu durumda gazetede belirtilen tarihte Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'da bir konuşma yapması imkân dâhilinde görülmemektedir. Muhtemelen bu konuşma Türklerin zaferinin ardından sömürge altındaki Müslüman devletlerde söylene gelen pek çok efsaneden biridir. İnan basını da Türklerin kurtuluş mücadelesini kutsallaştırmak ve İslam âlemine mal etmek adına böyle bir rivayete yer vermiş olmalıdır. Zira haberin yayınlandığı tarihte konuşmada bahsi geçen tüm talepler Türk ordusu tarafından gerçekleştirilmiştir.

Habere göre bu konuşmanın ardından birkaç yüz bin asker İsmet Paşa komutasında Karahisar mevkiinden Yunan üzerine hücum etmiştir. Haberde Yunan askerlerinden “aşağılık düşman” (دشمن دون) olarak bahsedilmesi dikkat çekicidir (*Fikr-i Âzâd*, 11 Ocak 1923, No: 48, s. 1). Bu durum Anadolu halkının Müslüman olmasından ve vatan topraklarının tıpkı İnan gibi işgale maruz kalmasından kaynaklanıyor olmalıdır. Böylece İnan yönetimi din kardeşi ve kader

³ Mustafa Kemal Paşa'nın gazetede yer alan konuşması şu şekildedir:

“Rüya gördüm ki İzmir ovasının namazgâhında birkaç yüz bin Müslüman gelip İzmir'i küffârın pis vücudundan temizlemek ve Müslümanlardan müşrikin şerrini def etmek için Perverdegâr-ı Zulcelâl (Yüce Allah)'ın dergâhına yalvarıp yardım dileyip ve Kerbela çölündeki şehitlerin temiz kanına yemin ettiler ki kısa zamanda mukaddes ve onların sevgilisi İzmir şehri İslam mücahitlerinin eliyle feth olunacaktır. Ben de ‘Amin’ dedim. Yakın zamanda Allah'ın izniyle ve Hazret-i Hatmî Mertebet'in (Hz.Peygamber) yardımıyla düşman hezimete uğratılacaktır. Sevinçli Müslümanların gönüllerinden yükselen dua şu ki İslam hilafetinin payitahtından ve Edirne'den de süratle bertaraf edilsinler. Ey Benim Reşit Çocuklarım! Ey Savaşçı Cesur Türkler! Ey Osman Han ve Sultan Mehmed Han-ı Fatih'in Hatıraları! Mübarek zikrinizi ya da Gayr-i Mağlup galibiyetlerinizi tekrarladığımızı harp meydanından işitin. Eğer tüm Avrupa dahi sizinle karşı karşıya olsa korkmayın ki Allah sizinleedir. Kuran sizinleedir, Muhammed'in sancağı sizin elinizdedir.” (*Fikr-i Âzâd*, 11 Ocak 1923, No: 48, s. 1).

ortağı olarak gördüğü Osmanlı Devleti'nin haklı davasında onun yanında saf tutmuş görünmektedir.

İsmet Görgülü, Büyük Taarruz hazırlıkları esnasında Batı Cephesindeki Türk askerinin sayısını 200 bin olarak açıklamıştır. Diğer cepheler ve geri hizmetlerde görevli askerler de hesaba katıldığında Türk ordusuna kayıtlı asker sayısının 300 binden biraz fazla olduğunu söylemektedir (Görgülü, 1992, s.4).

Mevcut askeri güçle 26 Ağustos günü başlayan Büyük Taarruz İran basımında genel hatlarıyla tasvir edilmiş Müslümanların Allah Allah nidalarıyla saldırısı üzerine Yunanlıların direnecek gücü kalmadığı, mukavemet göstermeden firar edip Uşak kasabasına sığındığı bildirilmiştir. İsmet Paşa'nın geri çekilen Yunanlıları takip ettiği ifade edilmiştir. İleri noktalarda devam edecek savaş için Batı Cephesi komutanının emrindeki askerleri 77 tabura ayırdığı, siperler hazırlattığı, 18 gruptan oluşan topçu askerler, ağır mancınık top ve 40 uzun menzilli top mancınıkların sağ ve sol cenahlarda konuşlandırıldığı aktarılmıştır. Bu düzenlemenin ertesi günü (31 Ağustos olmalı) İsmet Paşa'nın Türk birliklerine verdiği emirle Uşak kasabası ilk hücumla ele geçirilmiştir. Savaş alanındaki Yunanlıların büyük çoğunluğu ya öldürülmüş ya da esir edilmiştir. Habere göre az sayıda bir grup ise Türk askerlerinin merhamet göstermesiyle kaçmayı başarmıştır (*Fikr-i Âzâd*, 11 Ocak 1923, No: 48, s. 1).

Kaynaklarda 77 tabur ifadesine rastlanmamakla birlikte Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'nın 30 Ağustos akşamı 1. Ordu'ya Uşak, 3. Kolordu'ya Kütahya ve 5. Süvari Kolordusu'na Alaşehir istikametinde takip görevi verdiği ve birliklerin buna uygun düzen aldıkları bildirilir (Niş, 1968, s. 279; Yavuz, 2021, s. 433).

Fikr-i Âzâd gazetesinin Mühim Havadisler bölümünde "Osmanlı'nın Parlak Fütûhâtı" başlıklı yazısında alenen ismi geçmese de Başkomutanlık (Büyük Taarruz) Savaşı'ndan bahsedildiği açıktır. Haber 21 Eylül 1922 tarihinde okuyuculara takdim edilmiştir. Yazıda aktarılan bilgilerin Osmanlı basımından ve Ankara'dan ulaşan haberlerden edinildiği belirtilmiştir. Haberde Türk tarafı kahramanlıklarıyla ve Müslüman kimliğiyle anılmış, Osmanlı ve Türk ifadesi bir arada telaffuz edilmiştir. Türk ordusunun çok sayıda askerle bu savaşa iştirak ettiği "Ordu bölüklerinin ateş ve kılıç seli düşman mevkilerini kuşattı." ifadesiyle aktarılmıştır. Aslanlara benzetilen Türk askerlerin cesur gençler olduğu ifade edilmiştir. Osmanlı ordusunun şiddetli saldırıları neticesinde Yunan askeri birliklerin mağlup düştüğü ve Afyonkarahisar, Eskişehir, Uşak ile Kütahya şehirlerinin tahliye edilerek Türklerin tasarrufuna geçtiği belirtilmiştir.

Haberde aktarıldığı üzere Uşak bölgesinde konumlanmış Türk ordusu, Yunanlılar üzerine üç defa hamle yaparak onları dağıtmıştır. Bu esnada 5.000 kadar Rum askeri öldürülmüş geri çekilen Yunanlılara ait tüm mühimmatlar ve değerli eşyalar ise Türk ordusunun eline geçmiştir. Gazete haberinde Türk askerlerinin özellikle 150 top takımına el koymasına önemli görülmüştür. Osmanlı'nın bu zaferi müjdeli bir haber gibi aktarılmakla birlikte, hem İslam âleminde hem de önde gelen siyasi merkezlerde ilgiyle takip edildiği ifade edilmiştir (Fikr-i Âzâd, 21 Eylül 1922, No: 24, s. 3; Çiçek, s. 2015, s. 221).

Harp tarihinin ele alındığı çalışmalarda General Franko'nun emrindeki Yunan askerlerinin Uşak yolu üzerinde Kaplangı Dağı (Dede Tepesi) ve Adatepeler bölgesinde Türk ordusu karşısındaki direnişi anlatılırken üç kez bu yerlerin el değiştirdiği ifade edilmiştir. Birinci Kolordu Komutanlığı'nın idaresinde Türk birlikleri zikredilen yerleri ele geçirse de tekrar Yunanlıların işgaline maruz kalmıştır. Bu durum 30 Ağustos gecesine kadar sürmüş, İkinci Kolordu Komutanı Miralay Ali Hikmet'in Kaplangı Dağı'na yaklaşmasıyla Türk ordusunun zaferi kesinleşmiştir. Selim Erdoğan 30 Ağustos günü savaş meydanlarında ele geçen top sayısını 141 olarak açıklamıştır (Niş, 1968, s. 258-261, 263-264; Erdoğan, 2021, s. 330-333; Artuç, 1996, s. 115-118). Dolayısıyla gazete haberinde yer bulan savaşa dair verilerin genel hatlarıyla aktarıldığı ve doğru bilgiler olduğu açıktır.

Büyük Taarruz sırasında muharebe alanlarında Yunanlıların binlerce ölü verdiği, binlerce Yunan askerinin de esir düştüğü malumdur. Ayrıca kaçmayı başaran az sayıda Yunan askerinin tüfekleriyle beraber geri çekilirken bütün toplarını, motorlu araçlarını harp meydanında bıraktıkları kesin bilgidir (Görgülü, 1992, s. 38). Ancak bunların net sayısını vermek güçtür. Hatırlatmak gerekirse Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra Eskişehir - Afyon bölgesine çekilen Yunan ordusunun bir kısmı Ege Denizi'ne kadar uzanan hatta konuşlanırken bir kısmı da kuzeyde Eskişehir, Bilecik, Gemlik hattını tutmuştur. Yunan kuvvetleri 12 piyade, 1 süvari tümeni, 6 bağımsız alay ve birkaç yurtiçi birliği olmak üzere toplam 6.564 subay ve 218.000 ere sahiptir. Savaş teçhizatı olarak 83.000 tüfek, 1.300 kılıç, 3.113 hafif makineli tüfek, 1.280 ağır makineli tüfek, 418 top ve 50 uçak bulunmaktadır (Genelkurmay, 1975, s. 493). Bu bilgilerden hareketle Büyük Taarruz sırasında Yunanlıların kendi canlarını kurtarmaktan acizken bunca araç gereci yanlarında götürmesi pek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla Avrupa silahlarıyla donatılmış Yunan ordusunun savaş teçhizatı büyük oranda Türklerin eline geçmiştir denilebilir.

Gazetenin bir sonraki sayısında Büyük Taarruz'un sonuçlarına da yer verilmiştir. Gazete bu haberi "Türklerin Parlak Fetihleri" başlığı altında aktarmış ve Türk ordusu, Mustafa Kemal Paşa'ya mensup birlikler olarak tanımlanmıştır. Yunan ordusunun mağlubiyeti ve geri çekilmesi üzerine Hazeli (هازلی) -Abidin (عبدین) ve Suha (سوها) ele geçirilip Türk ordusu Berkaha (برکاه) 'ya doğru ilerleme kaydetmiştir. Aynı haberde 2 Eylül 1922 tarihinde Türklerin, Yunan ordusundan 400 rütbeliyi ve 10.000 eri esir ettiği bildirilmiştir (Fikr-i Âzâd, 25 Eylül 1922, No: 25, s. 3). Gazete haberinde belirtilen bu yer isimleri Büyük Taarruzu gösteren haritalarda ve krokilerde tespit edilememiştir.

General Trikopolis Afyonkarahisar'daki karargâhında emrindeki kuvvetlerle birlikte 30 Ağustos gününe kadar mukavemet göstermiştir. 30 Ağustos gecesi saat 01:00 gibi Çalköy'e çekilmiştir. Bu sırada Yunan ordusu 13. Tümeni Çalköy ve güney-batı sırtlarında Küçük Adatepe mevkiinde güneye karşı savunma yapmak üzere düzen almış, 9. Tümen ise Küçük Ashıhanlar'ın güney tepelerine gönderilmiştir. Ancak ikinci grup Türk tarafının 23. Tümeni tarafından ateş altına alınıp dağıtılmıştır. Türk ordusunun, Trikopolis emrindeki 13. Tümenin savunma hattına girmesiyle General Dumlupınar'da ağır bir mağlubiyet almış ve Çalköy-Alliören-Keçiler-Dümenler yoluyla Banaz'a çekilmeye karar vermiştir. Umudu General Franko grubuyla birleşerek mukavemet gücünü arttırmaktır. Ancak General Franko'nun Kaplangı mevkiinden geri püskürtülmesi beklenen buluşmanın gerçekleşmesini imkânsız kılmıştır. Nitekim habere konu esaret süreci başlamıştır (Niş, 1968, s. 245-246).

Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı tarafından hazırlanan "Türk İstiklâl Harbi İdari Faaliyetler" adlı çalışmada 1 Eylül Oysuköy ormanlarında ve 2 Eylül Minkarip (Münkarip) köyü yamaçlarında esir edilen Yunanlıların sayısı toplamda 5.000 er, 4. ve 12. Tümen komutanları ile 1. ve 2. Kolordu komutanları olarak ifade edilmiştir (Genelkurmay, 1975, s. 497). İbrahim Artuç Minkarip köyünde Türklere esir düşen Yunanlıların sayısını 117 Yunan subayı ve 600 Yunan eri olarak vermiştir. Esirlerin önce Yüzbaşı Nihat sonra da 5. Tümen tarafından teslim alınıp Uşak'a götürüldüğünü belirtmiştir (Artuç, 1996, s. 144-145). İsmet Görgülü General Trikopolis'in 5000 kişiyle Uşak'ta Türk birliklerine teslim olduğunu bildirmiştir (Görgülü, 1992, s. 38). Ahmet Yavuz, Türk kaynaklarına dayanarak Yunan ordusundan 408 subay ve 4.935 erin esir edildiğini ifade etmiştir. Yunan kaynaklarında ise esir sayısının 300 subay ve 5.000'den fazla er olarak kaydedildiğini belirtmiştir (Yavuz, 2021, s. 440). Uğur Üçüncü ATASE belgelerine dayanarak Mustafa Kemal Paşa'nın esir alınan subayların sayısını 300 olarak açıkladığını ifade etmiştir. Türk basınında da bu esaret hadisesi büyük yer tutmuş ve Yunan er sayısı 5.000 ile 10.000 arasında ifade edilmiştir. Rütbelilerin sayısı da 96 ile 120 arasında farklı rakamlarla aktarılmıştır. Birçok gazete ise sayı vermek yerine Trikopolis başta olmak üzere generallerin ve tümen komutanlarının esir alındığını ifade etmekle yetinmiştir (Üçüncü, 2012, s. 115). Rus gazetesi Pravda ise 17 Eylül tarihli sayısında Trikopolis ile birlikte 5

tümgeneralin ve Trikopolis karargâhının tamamının esir alındığını bildirmiştir (Qasımlı, 2015, s. 216-217).

Yunan ordusu komutanı Trikopolis'in bir Türk birliği tarafından yakalandığı ve esir edildiği haberi 11 Ocak 1923'de yeniden habere konu olmuştur. Trikopolis'in karargâha getirilmesinin ardından burada büyük bir kutlama yapıldığı ifade edilmiştir. Haberin devamında Türk askerlerinin bu başarısı ve cesurca savaşmış olmaları ataları Osman Han'ın ruhunun her birinin bedeninde yeniden doğduğu şeklinde yorumlanmıştır (Fikr-i Âzâd, 11 Ocak 1923, No: 48, s. 1). Böylece bu zaferden Osmanlı Devleti'ne de pay çıkarılmıştır.

Görüldüğü üzere Büyük Taarruz'un Afyonkarahisar'da başlaması ve şehrin 36,5 saat süren bir mücadelenin ardından tamamen Yunan işgalinden kurtarılması (Üçüncü, 2012, s. 83) İran basınında da öne çıkan haberler arasındadır. Mustafa Kemal Paşa 21 Ekim 1925 tarihinde Afyonkarahisar'a yaptığı gezi sırasında "Afyonkarahisar, son büyük zaferin kilidi oldu. Esası oldu. Afyonkarahisar, tarihî mücadelemizde unutulmaz bir parlak sahifeye maliktir." (ATAM, 1997, s. 247) diyerek Afyonkarahisar'ın Milli Mücadeledeki önemini vurgulamıştır. Bir sonraki yıl (1926) İran'da yayınlanmış İkdâm gazetesi Mustafa Kemal Paşa'nın sözünü tasdik eder nitelikteki haberini okuyucularıyla paylaşmıştır. Haberin esas konusu İtalya-Türkiye ilişkileri üzerinedir. İki devlet arasında olası bir savaşın TBMM gündemini meşgul ettiğinden söz edilmiş muhtemel savaşın müsebbibi olarak da İtalya'ya işaret edilmiştir. İtalyan yönetiminin Türkiye'yi geçmiş yıllara nazaran daha da güçlenmiş gördüğü ve önceki tarihlerde Yunanlıları "Afyonkarahisar'da" (Büyük Taarruz) yenmiş olmalarından hareketle Türkiye'nin gücünden çekindikleri nakledilmiştir. Dolayısıyla İtalya, Türkiye'nin daha fazla kuvvetlenmesine müsaade etmeden bu tehlikeyi ortadan kaldırmak istemiştir. Bunun için iki tarafın da her türlü tedbiri alacağı ve yürürlüğe koyacağı ifade edilmiştir (İkdâm, 22 Nisan 1926, s. 3). İstanbul kaynaklı bu haberden de anlaşılacağı üzere 26 Ağustos'ta Afyonkarahisar'da başlayan Büyük Taarruz Avrupa Devletlerini derinden sarsmış ve yeni dünya düzeninde tüm devletler bu gerçeği göz önünde tutmak mecburiyetini hissetmişlerdir.

Büyük Taarruz'daki yenilgi üzerine Yunan Devleti "Düvel-i Muazzama" (İtilaf Devletleri) temsilcileriyle görüşüp onlardan Türk tarafıyla ateşkes antlaşması yapılması için girişimlerde bulunmalarını istemişlerdir. Aynı zamanda İngiliz, Fransız ve İtalya'nın üst düzey temsilcilerinin İstanbul'da kalarak savaş hazırlıkları yapmalarını ve ilk fırsatta söz konusu mütarekeye son vermelerini talep etmişlerdir (Fikr-i Âzâd, 25 Eylül 1922, No: 25, s. 3).

İtilaf Devletlerince İzmit'in güneyinde "Tarafsız Bölge"⁴ olarak tespit edilen yerde bir toplantı planlanmasını isteyen Yunanlılar, Fransa ve İngiltere'nin son gelişmeler karşısında savaşa doğrudan müdahil olmasını talep etmişlerdir. Aksi takdirde İzmir'de kendileri aleyhine uğursuz bir olayın yaşanacağından duydukları endişeyi dile getirmişlerdir. Haberde ayrıca İngiliz tebaasının gemilere binerek Anadolu'dan ayrılmak için hazırlandıkları ifade edilmiştir. Beşinci Dordnut George (درندوت ژرژ پنجم) gemisinin de vatandaşlarını almak üzere İzmir limanına ulaştığı bilgisi haberleştirilmiştir (Fikr-i Âzâd, 25 Eylül 1922, No: 25, s. 3).

Bu notlardan anlaşıldığı üzere Yunanlılar Türklerin kazandığı zafer karşısında şaşkınlıklarını üstlerinden atmak ve İtilaf Devletleri'nin desteğiyle yeniden toparlanabilmek için zaman kazanmak istemişlerdir. Aynı zamanda işlerin planlandığı şekilde cereyan etmemesi halinde Avrupalı vatandaşların Küçük Asya (Anadolu)'dan nakli için gerekli hazırlıkları başlatmışlardır. Haberde Yunanlıların bu girişimleri son çırpınılar olarak değerlendirmiş olması ki haberin başlığı "Nâ-ümidî Yunan" yani Ümitsiz Yunanlılar olarak atılmıştır.

⁴ Birinci İnönü Savaşı'ndan sonra General Harington İtilaf Devletlerinin dikkatini İzmit ve çevresine çekmeye çalışmış ve onlardan bu bölgeye tahkimat yapmalarını istemiştir. Hatta Yunanlılardan temin ettiği tahkimat birlikleri bu bölgeye yerleştirmiştir. Ayrıca İstanbul'da idarenin kendisine yani İngilizlere geçmesini talep etmiştir. Bu bilgilendirme ışığında İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetleri 13 Mayıs 1921'de Anadolu'da nüfuzunu arttıran TBMM'nin Boğazlara yönelik olası girişimlerini engelleyebilmek amacıyla Türk-Yunan savaşında tarafsızlıklarını ilan edip ardından İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının yakın çevrelerini Tarafsız Bölge ilan etmişlerdir. (Bozkurt, 2022).

Gazetenin aynı sayısında “Küçük Asya’nın Tahliyesi” başlığıyla Londra hükümetinin tahliyeden beklentileri de izah edilmiştir. Buna göre Yunanlıların Anadolu’yu terk etmesi durumunda Türkler savaşmaktan vazgeçip mütareke yapmaya ikna olacaklardır. Bu esnada Türklerin İzmir’i işgalden kurtardığı bilgisi de paylaşılarak tahliyenin zarureti gözler önüne serilmiştir (*Fikr-i Âzâd*, 25 Eylül 1922, No: 25, s. 3).

Bir başka haberde “Yunanların Talepleri” başlığı altında Yunan Devleti’nin İstanbul’daki İtilaf Devletleri temsilcilerinden istekleri izah edilmiştir. Türk tarafının art arda zaferleri dolayısıyla Yunanlılar ateşkes yapılması için İtilaf temsilcilerinin araya girmelerini rica etmişlerdir. Ankara yönetimi ise mütareke karşılığında Yunanlıların Asya-ı Sağır (Küçük Asya-Anadolu), Teras (Trakya) ve İstanbul’u tahliye etmelerini şart koşmuştur. Ayrıca Yunan gemilerinin Türk sularından ayrılmalarını ve o ana kadar Türk yurduna verilen her türlü zayıatın tazmin edilmesini istemiştir (*Fikr-i Âzâd*, 28 Eylül 1922, No: 26, s. 3).

Mustafa Kemal Paşa bu ilk ateşkes çağrısının Rauf Bey tarafından 4 Eylül 1922 tarihli telgrafla tarafına bildirildiğini söylemektedir. Cevaben Yunan ordusunun kesin olarak yenilgiye uğratıldığını ve Anadolu için herhangi bir görüşmeye lüzum kalmadığını ifade etmiştir. Şayet ateşkes yapılacaksa bir takım isteklerinin kabul edilerek 10 Eylül tarihine kadar Yunan veyahut İngiliz temsilcilerinin Ankara hükümetine bildirmelerini söylemiştir. *Fikri Âzâd*’da bildirilen şartlardan farklı olarak Yunanistan’daki Türk esirlerin 15 gün içinde İzmir, Bandırma ve İzmit limanlarından kendilerine teslim edilmesini ön koşul olarak talep etmiştir (Atatürk, 2007, s. 457).

Yine aynı gazetede “Küçük Asya’nın Tahliyesi” başlığı altında Müttefik Devlet temsilcilerinin Ankara hükümeti ile temasa geçtikleri, Yunanlıların Küçük Asya’yı tahliye etmeye ve mütareke şartlarını yerine getirmeye hazır oldukları bildirilmiştir (*Fikr-i Âzâd*, 28 Eylül 1922, No: 26, s. 3; Atatürk, 2007, s. 460).

“Yunan Fecaatleri” başlıklı habere göre Yunanlılar, mağlubiyetin ardından geri çekilmeye başlamışlar ve bu esnada terk ettikleri yerlerde köyleri yakıp yıkmış ve köy halkını katletmişlerdir. Gazete, Yunanların Anadolu’yu işgali sırasında da benzer eylemler gerçekleştirdiğini hatırlatarak tüm bunları Yunanlıların işledikleri suçlar olarak değerlendirmiştir. Bu yerler arasında Altıntaş (اقون طاسی) bölgesinde Ulucak (الوجوق) köyü de yer almaktadır. Kadın ve çocukların da dâhil olduğu köy halkı sığındıkları camilerden çıkartılıp canlı canlı yakılmışlardır. Bu türden işkence ve zulmün ardından halkın mallarının da Yunan askerlerince gasp edildiği belirtilmiştir (*Fikr-i Âzâd*, 28 Eylül 1922, No: 26, s. 3).

17 Eylül 1922 tarihli Şafak-ı Sorh haberinde Erkan-ı Harbiye-i Türk (Erkân-ı Harbiye-i Umumiye)’e ait bir genelgeye dayanılarak Yunan ordusunun Uşak şehir merkezi ve etrafındaki köyleri yakıp yıktığı ve çok büyük hasar meydana getirdiği ifade edilir (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4). Bu vesileyle Yunan askerlerinin sebep olduğu zulmün Türk Devleti’nin resmi kayıtlarına geçtiği ve o tarihlerde dünyayla paylaşıldığı görülmektedir. İran basını Yunanlıların Anadolu’da gerçekleştirdiği zulmü halkına duyururken İranlılar da kayıtsız kalmamışlar ve Yunan mezalimine karşı protesto eylemleri düzenlemişlerdir. Hatta Türklerin zaferinden aldıkları güçle ülkelerindeki İngiliz hegemonyasına da karşı çıkmışlar İngilizlere karşı mücadele edilmesi gerekliliğini yüksek sesle dillendirmişlerdir (Üçüncü, 2018, s. 707).

Aynı haberde Büyük Millet Meclisi’nin onayıyla Erkan-ı Harp Reisi Fevzi Bey’in “Serdarlık” derecesine yükseltildiği de not düşülmüştür (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4). Şöyle ki Mustafa Kemal Paşa 26-31 Ağustos 1922 tarihlerinde Fevzi ve İsmet Paşaların üstün başarıları dolayısıyla telgrafla TBMM’ye bu komutanların ödüllendirilmesi önerisinde bulunmuştur. Bunun üzerine 4 Eylül 1922’de meclis görüşmeleri gerçekleşmiş ve Fevzi Paşa’ya Müşir (Mareşal) unvanı verilmiştir (Üçüncü, 2012, s. 198).

Afyonkarahisar, Kütahya ve Uşak merkezlerinin ele geçirilmesinin ardından Türk ordusunun yeni harekât planı uygulanmaya başlanmıştır. 4 Eylül tarihi itibarıyla Türk kuvvetleri

Batı Anadolu hattı ve Eskişehir-Bursa hattı olarak iki cepheden ilerleme kaydetmiştir. O gün Türk birlikleri Uşak çevresini Yunan askerinden temizleyerek Takmak (Eşme)'a ilerlemiş hatta komutanlar da bu noktaya gelmişlerdi. 4-5 Eylül gecesi ise Yunan birlikleri Kula-Alaşehir (Manisa) hattını boşaltarak Salihli tarafına çekilince Türk birliklerinin yürüyüşü batı istikametinde hızla devam etmiştir. Eskişehir-Bursa hattında ise az sayıdaki Türk askeri sayıca daha üstün olan Yunan Üçüncü Kolordusunu çekilmek mecburiyetinde bırakmıştır (Arıoğlu, 1996, s. 165-169).

Yunanlıların geri çekilmesiyle birlikte 4 Eylül günü Türk birliklerinin eline geçen savaş araç gereçleri Ankara hükümeti tarafından yayınlanmış ve bu bilgi İran'da da haber olmuştur. Buna göre 90 top, 1300 kamyon, 300 otomobil, 5.000 mitralyöz, 95 vagon ve 90.000 Yunan esir ele geçirilmiştir. Haberde 200.000 kişiyle savaşa katılan Yunan ordusunun Türkler tarafından yok edildiği vurgulanmıştır (*Fikr-i Âzâd*, 28 Eylül 1922, No: 26, s. 3). Gazetenin aynı sayısında "Savaş Mühimmi" başlığı altında Yunan savaş araç gereçlerinden 700 top, 11 tayyare ve 2.000 makineli tüfeğin Türk ordusunun envanterine geçtiği bilgisi Türklerin iddiası olarak aktarılmıştır (*Fikr-i Âzâd*, 28 Eylül 1922, No: 26, s. 3). Aynı bilgi Rus basınında 10 Eylül 1922 tarihinde okuyucuyla buluşturulmuştur. Ayrıca Yunan'dan 550 subay ve 12 askerinin esir alındığı aktarılmıştır (Qasımlı, 2015, s. 209). Ancak görüldüğü üzere 700 top bilgisi yukarıdaki 90 top ifadesiyle örtüşmemektedir. Aynı haberin Rus gazetesi *İzvestiya*'da da yer alması haberin Türkiye kaynaklı olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla 90 top 4 Eylül'e kadar 700 top ise 10 Eylül'e kadar yani Batı Anadolu harekâtı tamamlanıncaya kadar ele geçirilen top sayısını ifade ediyor olmalıdır. Yunan tarafının zayıflığı ifade edilirken bu neviden farklı ve birbiriyle çelişkili rakamların Türk gazetelerinde de yer bulduğunu görmekteyiz (Üçüncü, 2012, s. 190-191). Bunun başlıca sebebi resmi kayıtların bu husustaki yetersizliğidir.

2. İzmir'in Kurtuluşu

İran basınında İzmir'in Yunan işgalinden kurtarılması hadisesi "İzmir'in Fethi" başlığıyla haberleştirilmiştir. Haber "Küffârın Muhammedi ümmetine feccatleri ve mezalimleri öyle yüksek bir noktaya ulaştı ki gayret ateşi ve yok edici aleviyle Allah'ın gazabı arttı. O sırada intikam zamanı başladı." sözleriyle verilmekte ve Türkler Allah'ın ordusu olarak kâfirin gazabına son verecek bir misyonda tasvir edilmektedir. Türk tarafının taarruzu, Müslümanlara zulmü reva gören Yunanlara müstahak görülmektedir (*Fikr-i Âzâd*, 11 Ocak 1923, No: 48, s. 1).

Gazetede Yunanlıların mağlubiyeti "Kılıç artığı düşman" (Bakiyetü's-seyf-i düşman) tamamen perişan edildi ve dağıldı. Konstantin'in talih yıldızı da aynı şekilde battı." cümleleriyle ifade edilmektedir. Ayrıca Yunan ordusunun bir daha büyük bir ordu toplayamadığı ve Türkler tarafından İzmir'den kısa süre zarfında def edildikleri bildirilmiştir. Bir sonraki cümlede Türk ordusunun İzmir'e hücumu sırasında Yunan'dan sadece bir grubun gemilerle şehirden uzaklaştığı bilgisine yer verilerek geri kalanın esir düştüğü ya da öldürüldüğü alt mesaj olarak geçmektedir.

İzmir'i tekrardan ele geçiren Türk süvari birlikleri şehrin yedi kapısından İzmir'e girmişler, onları müteakiben piyadeler de şehre ulaşmışlardır. Haberin bundan sonraki bölümlerinde Türklerin Müslüman kimliğine yönelik atıflar artış göstermiştir. Türk ordusu ibaresi yerine İslam ordusu, Türk halkı yerine Müslüman ahali tabirleri tercih edilmiştir.

Gazete yazarı "Kalem, İslam ordusunun (İzmir'e) girişi sırasında ahalinin güler yüzlülüğü ve sevinci karşısında acizdir." diyerek şehirde yaşanan mutluluğu olduğu gibi anlatmakta kifayetsiz kaldığını bildirmiştir. Ayrıca Yunanlıların işgal sırasında zulmün seviyesini arttırmak için İzmir'in Müslüman ahalisine nispeten Kays-ı Bozorg (Domuz) sıfatını kullandıklarını ve bundan dolayı onlardan her birinin şerri mahkemelerde yargılanacaklarını söylemiştir (*Fikr-i Âzâd*, 11 Ocak 1923, No: 48, s. 1).

Fikr-i Âzâd haberinde İzmir'in ele geçirilmesinin İstanbul'daki yankıları da yer bulmuştur. Bu müjdeli haberin İstanbul'a ulaşmasıyla kadın, erkek, yaşlı ve genç ahalinin

tamamının şükür secdesine kapandığı bildirilmiştir. Dünyanın en büyük fetihlerinden biri olarak görülen bu hadiseyle insanların Allaha hamd u sena ettikleri ifade edilmiştir. İstanbul'un tamamının bayraklarla süslenerek adeta bir lale bahçesi görüntüsü kazandığı, müzik seslerinin her yerden duyulduğu ve Hüseyin Baykara makamı çalınıp halka dinletilerek heyecanın arttırıldığı söylenmiştir. Eğlencenin ve sevincin geç saatlere kadar uzadığını “ışıklar ve meşalelerle geceyi tıpkı gündüz gibi aydınlattılar” ibaresinden anlamaktayız.

Haberin devamından anlaşıldığı kadarıyla ertesi gün de eğlenceler tüm hızıyla devam etmiştir. Sabah saatlerinde halk akın akın Sultan Mehmed (Okmeydanı), Sultan Ahmet, Sultan Bayezid meydanına ve diğer meydanlara koşmuşlardır. Bu meydanlarda Tehlil (Lâ ilâhe illâllâh) ve Tekbir sesleri yükselmiştir. Gazete yazarı Mustafa Kemal Paşa'nın adını anarken onun için olağanüstü sıfatlar kullanmıştır. Bu sıfatlar; “Selâmet-i Vücûd-ı Mukaddes (سلامت وجود مقدس - Mukaddes Vücudunun Esenliği), Serdar-ı gîtî-medâr (سردار گیتی مدار - Dünya yürüncesinin serdarı), Muncî-i İslâm (منجی اسلام - İslam'ın koruyucusu), Şir-i Sorh-ı Muhammed (شیر سرخ محمد - Muhammed'in kızıl aslanı), Ebu'l-Fevâris (ابوالفوارس - Süvarilerin babası), Mefharü'l-Ümem (مفخر الامم - Ümmetin iftihar kaynağı), Bânî-i Sâlis-i Devlet-i Türk (بانی ثالث - Hilafetin hamisi) El-Gazi Mustafa Kemal Paşa"dır. Halkın bârî te'âla cell-i celâle dergahından (Allah'ın huzurundan) Mustafa Kemal Paşa'yı dilediği ve “Çok yaşa Mustafa Kemal Paşa” nidasıyla meydanları inlettiği ifade edilmiştir.

Sokaklarda muhafız alayı yürüyüş yaparak Türk ordusunun gücünü ve ihtişamını tüm dünyaya göstermiştir. Kollarında yeşil ve kırmızı kol bantlarıyla Darü'l-Fünun öğrencileri büyük bayraklarla geçiş yaparken halk alkışlarla ve sevinç nidaları içerisinde onları izlemiştir. Bu sırada dillere pelesenk olan sloganlarla İslam'ın ve Mustafa Kemal Paşa'nın adı çokça zikredilmiştir (*Fikr-i Âzâd*, 11 Ocak 1923, No: 48, s. 1).

İstanbul basını bu kutlamaların tarihini 10 Eylül 1922 olarak kayda geçmiştir. Eğlencelere yaklaşık 150.000 kişinin katıldığı, “Yaşasın Mustafa Kemal Paşa, Yaşasın kahraman ordumuz, milletimiz!” nidalarının ve tekbirlerin yanı sıra sokaklarda İstiklâl Marşı'nın söylendiği, şehit askerlerimiz için Fatihalar okunduğu not edilmiştir. Tüm kalabalığa, coşkulu sevince rağmen sokaklarda hiçbir taşkınlığın yaşanmadığı, kötü hadiseler meydana verilmediği de belirtilmiştir. Şenliklerin Sultan Ahmet, Eyüp Sultan, Kadıköy, Üsküdar, Çengelköy, Beylerbeyi gibi büyük meydanlarda gerçekleştirilmesinin yanı sıra küçük semtlerde de benzer mutlulukların yaşandığı dile getirilmiştir. Aynı zamanda Kınalı Ada ve Büyük Ada merkezli askeri öğrencilerin gösterileri ve de halkın bu büyük zafer karşısında duyduğu mutlulukla sokakları doldurduğu gerçeğine işaret edilmiştir.

Ancak İstanbul gazetelerinden anlaşıldığı üzere sokaklarda gerçekleşen fener alayları, halkın bayrak gösterileri, sevinç nidaları azınlık halkı ve Müttefik kuvvetleri rahatsız etmiş ve eğlenceler sırasında birçok tutuklama gerçekleşmiştir. Bunun üzerine 11 Eylül'de Türk halkının heyecanı, sevinci ve mutluluğunu vakar ve sükûnet içerisinde yaşaması tavsiye olunmuş, kalabalığa karışan kötü niyetli insanların sebep olacağı vahim hadiselerle karşı uyarılar yapılmıştır (Kara, 2017, s. 121-136).

17 Eylül 1922 tarihinde İstanbul ve Moskova kaynaklı olup *Şafak-ı Sorh* gazetesine yansıyan haberler 26 Ağustos'ta başlayan Büyük Taarruzun sonuçlarını, Türk Devletine ve milletine kazandırdığı özgüveni gözler önüne sermektedir. “Küçük Asya'daki Olaylar” başlığıyla Yunan askerinin Batı Anadolu'dan çıkarılması ve İzmir'in ele geçirilmesine müteakip yaşanacaklara ışık tutulmuş Osmanlı'nın bağımsız oluncaya ve İstanbul'u tasarrufu altına alıncaya kadar savaşmakta kararlı olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca Osmanlı ülkesinin İngiltere'nin sömürgesi olmadığına işaret edilerek İngilizlerin Bosfor (İstanbul Boğazı)'u kontrolden vazgeçmeleri tavsiye olunmuştur (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4). *Şafak-ı Sorh*'un aynı sayısında “Osmanî” başlığıyla Kemalist lider Hamid Bey'in İstanbul'da bir Yunan muhabirine beyanat verdiği bildirilmiştir. Hamid Bey mülakat sırasında Osmanlı Devleti'nin

İstanbul'u diğerlerinin (İtilaf Devletleri) nezareti olmaksızın muhafazaya muktedir olduğunu söylemiştir. Ayrıca Osmanlı toprakları İngilizlerin müstemlekesi olarak hesap edilemeyeceğinden İngiltere'nin Boğazların kontrolünden vazgeçerek Türklerin milli bağımsızlığına saygı göstereceğine dair beklentisini beyan etmiştir (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4).

Osmanlı Bankası yönetim kurulu üyesi, maliye uzmanı ve Kızılhaç temsilcisi Hamid Bey İtilaf Devletleri ile Ankara hükümeti arasındaki tüm diplomatik görüşmelerde bilfiil görev almış bir bürokrattır. Mustafa Kemal Paşa'nın batıya duyurmak istediği tüm mesajların ve protesto notlarının yerine ulaşmasını sağlamıştır. Özellikle Türk ordusu İstanbul ve Trakya istikametinde ilerlerken ve askeri girişimlerle bu yerlerin Türklerin eline geçme ihtimali görünürlük kazandığında Müttefiklerin, Türkler tarafından azınlıklara soykırım yapılacağı iddiaları Hamid Bey tarafından reddedilmiş ve yabancıların dikkatleri o sırada Yunanların Trakya'da uyguladığı Türk kıyımına çekilmiştir. Yabancı basında Lozan Konferansına kadar Hamid Bey'in adı Türkiye ile ilgili her türlü haberde muhakkak yer almıştır (Tevetoğlu, 2022, s. 685-687-688). Hamid Bey'in söz konusu gazete mülakatı İngiliz The Daily Mirror gazetesinde de "İngiltere Bırakmalı" başlığıyla yayınlanmıştır (Hacıhanıfioğlu, 2019, s. 198).

Almanya kaynaklı bir habere göre İzmir işgaline son verilmesinin ardından iki üç kadar Yunan birliği Küçük Asya'yı tahliye etmiş, İzmir'i muhafaza etmekle görevli Müttefiklerin deniz kuvvetleri ise şehirden tamamen ayrılmışlardır. Yunan birliklerinin tahliye ettikleri Marmara denizinde sahil bölgelerin kontrol yetkisi ise Kemalilerin (TBMM birliklerinin) İstanbul'a girişine kadar Fransa ordusuna verilmiştir (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4). Bu haberde sadece iki üç Yunan birliğinin geri çekilişine işaret edilmesi Yunan ordusunun Türkler karşısında büyük bir askeri kayıp verdiğini gözler önüne sermektedir. Yunan kuvvetlerinin İstanbul'dan tahliyesi ise General Harrington'un Mustafa Kemal Paşa'ya ateşkes görüşmelerinin başlaması için verdiği sözün bir tezahürüdür. Hatta General, İngiliz güçlerinin Yunanlıların olası geri dönüşüne mani olacağı hususunda da teminat vermiştir (Akkor, 2019, s. 257). Fransa'nın Boğazlar'da konuşlanması ise geçici bir düzenleme olarak değerlendirilebilir. Zira açık kaynaklarda bu hususla ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

Şafak-ı Sorh 17 Eylül 1922 tarihli sayısında Mustafa Kemal Paşa'nın Türk milletine hitaben yaptığı bir konuşmayı okuyucularına sunmuştur. Kemal Paşa konuşmasında üç yıldır devam eden savaşın neticeye ulaştığını bildirmiş ve elde edilen zaferi Türk milletinin inancı ve iradesine dayandırmıştır. Ayrıca "Milletin inancı ve iradesine dayanan her bir iş saadete ve talihe dönüşür." diyerek Milli Mücadeleyi başlatırken edindiği düsturun ne kadar yerinde ve isabetli olduğunu gözler önüne sermiştir (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4). İran gazetesinde Mustafa Kemal Paşa'ya ait söz konusu beyanat Utkan Kocatürk tarafından 1 Eylül 1922 tarihinde Türk milletine bildirgesi olarak verilmiş ve şu şekilde aktarılmıştır. "Zalim ve mağrur düşman ordusunun esas unsurları akıllara dehşet verecek katiyetle imha edilir. Milletın rey ve iradesine dayanan her işın sonucu, millet için hayır ve mutluluk olduğu açıktır." (Kocatürk, 1999, s. 305).

17 Eylül 1922 tarihli gazetede Türklerle ilgili bir diğer yazı İzmir'in ele geçirilmesine müteakip Mustafa Kemal Paşa'nın birliğinin başında İzmir'e varması hadisesidir. Haberde izah edildiği üzere Paşa'nın ilk icraatlarından biri İzmir'de kalan Hristiyan azınlıkların menfaatlerini koruma altına almak ve onların erzak başta olmak üzere her türlü ihtiyacını temin etmektir (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4). *Şafak-ı Sorh*'un bu bilgiyi haberleşirmesi esasında Milli Mücadele'yi Türklerin haklı davası olarak görmesinden ve "düşmana" merhamet eden mert ve şefkatli insanlar olduğunu okuyucularına duyurmak istemesinden kaynaklanmış olmalıdır.

Şafak-ı Sorh "Küçük Asya'da" isimli haber başlığıyla 15 Eylül 1922 tarihine ışık tutmuş ve o gün yaşanan önemli bir hadiseye yer vermiştir. Haber İzmir'in yeniden Türklere ait olmasıyla Avrupa'da yaşanan kaosu ve İtalya'nın tavrını ortaya koyması açısından önemlidir.

Son gelişmeler üzerine İtalya'nın Osmanlı-Yunan meselesinin Avrupa'nın umumi meselesine dönüştürülmemesi konusunda ısrarcı davrandığı anlaşılmaktadır (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4). İtalya'nın bu tavrı Yunanistan'ın Türkler karşısındaki mağlubiyetinin kabullenilmesinden kaynaklandığı gibi Osmanlı topraklarının parçalanmasıyla kendisine pay edilen yerlerin sonradan Yunanistan'a peşkeş çekilmesinden duyduğu rahatsızlığın bir tezahürü de olabilir.

3. İzmir'in Ele Geçirilmesinin Ardından Yaşanan Siyasi ve Askeri Gelişmeler

Batı Anadolu'daki zaferlerin ardından Türkler Doğu Trakya'yı da tasarrufları altına almak istemişler ve tüm askeri kuvvetlerini kuzey cephesine sevk etmişlerdir (*Fikr-i Âzâd*, 28 Kasım 1922 No: 32 s. 2). *Fikr-i Âzâd*'in "İstanbul ve Müttefikler" başlıklı haberinde Türk ordusunun kuzey yönündeki faaliyetleri ele alınmış İzmir bölgesinde elde edilen zaferlerin burayla sınırlı kalmayacağı İran halkına duyurulmuştur. Bu haberde Türk ya da Osmanlı ordusu ibaresi yerine Kemaliler ifadesinin tercih edildiği görülmektedir. Yazar, "Kemaliler'in zafer sahibi birliklerinin son fethine müteakip Yunan kıtasını Palevâ'da yendikten sonra Türk süvari birliğinin birinci bölüğü Şehr-i Bik (بيک) bölgesine ulaştı." diyerek İzmir'in Yunan işgalinden kurtarılmasının ardından Türk ordusunun Bursa yönünde ilerleyişine işaret etmiştir (*Fikr-i Âzâd*, 9 Ekim 1922, No: 28, s. 1).

Nitekim Şafak-ı Sorh 17 Eylül sayısında 11 Eylül 1922 tarihinde Bursa'nın işgalden kurtuluşunu okuyucularıyla paylaşmıştır. Haberde Kemaliler'in Bursa'nın idaresini ele geçirdikleri ve böylece Küçük Asya'daki Yunan mukavemetinin son bulduğu bildirilmiştir. Yunan ordusu şehri tahliye mecbur olmuş ancak öncesinde şehri yakıp yıkmak istemiştir. Şehirdeki yabancı temsilcilerden 3 Fransız subayı bu yıkıma engel olmak üzere görevlendirmiş ve erken müdahale sayesinde Yunan askeri sadece bir mahalleyi yakabilmiştir (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4; Üçüncü, 2012, s. 152).

Bursa'nın ele geçirilmesine müteakip İtilaf Devlet temsilcilerinin kararıyla Konstantiniyye (İstanbul) ve Gelibolu yarımadasını himaye etmek için İngiliz, Fransız ve İtalyan askerlerinden bir grup Çanakkale'de ve Çanakkale'nin Asya sahilinde konumlanmışlardır (*Şafak-ı Sorh*, 17 Eylül 1922, No: 67, s. 4). Esasında İngiltere Paris görüşmelerinden itibaren İtilaf Devletlerini ve Balkan hükümetlerini Türklerin yeniden Avrupa'ya ilerleyebilecekleri konusunda uyarmakta ve savaş hazırlıkları yapılmasını istemekteydi. Bu çerçevede sözü geçen yerlerde müttefik güçlerin asker sayısında bir artış gözlemlenmiştir (Akkor, 2019, s. 254-256).

16 Eylül 1922 tarihinde İngiliz Kabinesi bir karar almıştır. Buna göre İngiltere, Fransa ve İtalya hükümetleri Mustafa Kemal Paşa'yı Çanakkale sınırlarındaki tarafsız bölgeye tecavüz etmemeleri hususunda uyaracaklardır. Ayrıca Doğu meselesinin halli için konferans toplanması taleplerini ileteceklerdir (Kocatürk, 1999, s. 311).

Tufan gazetesinde İngiliz Reuters gazetesinden nakledilen bilgiye göre Mustafa Kemal Paşa General Harrington ile telgraflaşmış, Anadolu'daki son durum hakkında bilgi verirken ileriki günlere dair planlarını da izah etmiştir. Mustafa Kemal Paşa konuşmasında Müttefiklerce kararlaştırılan tarafsız bölgeden haberdar olmadığını bildirmiştir. Bu suretle Türk süvari birliklerinin Yunan ordusunu takip ettiğini ve geri çekilen Yunanlıların Anadolu'da çokça kan döküp binlerce evi yakıp yıktığını ifade etmiştir (*Tufân*, 4 Ekim 1922, No: 13, s. 3).

O. Hülagü, Mustafa Kemal Paşa'nın bu sözlerini "TBMM ile Müttefik hükümetleri arasında kararlaştırılmış tarafsız bir bölgenin olmadığı" şeklinde aktarmıştır. Buradan anlaşıldığı üzere Mustafa Kemal Paşa tarafsız bölge uygulamasını bilmediği için değil yok saydığı için Türk ordusuna ileri hareket emri vermiştir (Hülagü, 1997, s. 761; Üçüncü, 2012, s. 160-161).

Mustafa Kemal Paşa telgrafın devamında Yunanlıların Türk yurdunu derhal tahliye etmek yerine ertelemeyi tercih etmelerinin esasında bir plan dâhilinde olduğunu ve yeni bir

oluşum için hazırlık emarelerinden sayılabileceğini bildirmiştir. Ayrıca İngilizlerin Türk ordusunu Çanak (Çanakkale)'tan çıkarma girişimlerinden şikâyet eden Mustafa Kemal Paşa "Boğazlar'ın bağımsızlığı Türk halkının umududur." diyerek bu hususta taviz vermeyeceğini bildirmiş ve barış için arabulucuların derhal iş başı yapmasını talep etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa'ya cevaben General Harrington tarafsız bölgede Yunan askerinin bulunmayacağını garanti etmiş, Yunanlılara o zamana kadar tanınan hakların iptal edileceğini bildirmiş, İngilizler sayesinde Yunan askerinin İstanbul'u işgal edemediğini ve bundan sonra da böyle bir eylemin hayalden öteye geçemeyeceği iddiasını öne sürmüştür. Kendilerinin Çanak (Çanakkale)'ta ve Boğazlar'da yaşanabilecek vahim hadiseleri engellemek için hazır olduklarını bildirmiştir (*Tufân*, 4 Ekim 1922, No: 13, s. 3).

Mustafa Kemal Paşa'nın işaret ettiği üzere Yunanlılar, Trakya bölgesinde teşkilatlanmakta ve her geçen gün tehlike oluşturmaktadır. Batı Anadolu'da ve Eskişehir-Bursa hattında mağlup düşen Yunanlılar mücadeleden vazgeçmemiş ve Çanakkale Boğazını ikinci savaş alanı olarak belirlemişlerdir. *Fikr-i Âzâd*'da özellikle Trakya bölgesinin tamamen Yunanlıların sığınağı haline geldiğine dikkat çekilmiştir. Haberde belirtildiği üzere Yunan tarafında bu gelişmeler yaşanırken Kemaliler (TBMM ordusu), Yunanlıların olası cinayetlerine ve feccatlerine son vermek için fetih ve tasarrufa yönelmişler esasında vatan topraklarının tamamında işgali sonlandırmayı hedeflemişlerdir.

Türk ordusunun İstanbul'a saldırı düzenleyecek, Çanakkale ve İstanbul Boğazını ele geçirecek olma ihtimali İngilizleri telaşlandırmıştır. Üstelik Fransa ve İtalya da Boğazlarda tek hâkim güç olmak isteyen İngiltere'nin gizli emellerinden rahatsızlık duymakta ve karşı tavır takınmaktadır. Dolayısıyla Türklerin Boğazlar'a yönelik olası askeri müdahalesi karşısında İngiltere yalnızdır. Gazete haberinde okuyuculara "Bu işin akibeti ne olacaktı?" şeklinde bir soru yöneltilmiş ve cevabı için Boğazlar meselesi ile ilgili tüm taraf devletlerin görüşlerinin mütalaa edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (*Fikr-i Âzâd*, 9 Ekim 1922, No: 28, s. 1).

Aynı gazetenin "İngilis" başlıklı haberinde İngilizlerin İstanbul ve Boğazlar ile ilgili gizli emelleri hakkında da kısaca bilgi verilmiştir. İngilizlerin kurnazca bir politika güttüğü, Boğazların tarafsızlığını korumak bahanesiyle İslam hilafetinin payitahtı olan bu şehri kendi tasarrufunda tutmak istediği dile getirilmiştir.

Haberin devamında İstanbul'un İngilizler için "Mukaddes Vatan" olarak görüldüğü ve bu yeri Kemalilere (Türlere) kaptırmamak üzere Müttefiklerle ortak hareket etme çabaları da detaylandırılmıştır. Fransa'yı kendi yanına çekmek isteyen Lord Curzon Paris'e kısa bir ziyaret gerçekleştirmiş ancak anlaşma sağlanamamıştır. Buna ilaveten İngiliz hükümeti sömürgelerine telgraf göndererek onlardan İstanbul için fedakârlık yapmalarını talep etmiştir. Haber metninde işaret edildiği üzere İngilizler İstanbul'u gasp etmeyi savaş ganimeti olarak görmekte ve elde ettikleri bu haktan feragat etmemek için sömürge ülkelerdeki insanların canını, malını ve kanını hiçe saymaktadır (*Fikr-i Âzâd*, 9 Ekim 1922, No: 28, s. 1). İ. Artuç, tüm bu gelişmelere işaret ettikten sonra güzel bir tespit yapmış ve Batı Anadolu'nun Yunan askerlerinden tamamen temizlendiği tarih olan 18 Eylül 1922'den itibaren Çanakkale ve İstanbul Boğazlarında bir İngiliz sorununun baş gösterdiğini söylemiştir. Boğazlarla ilgili İngilizlerin emelleri ve Türk hükümetinin tasarruf talebini de gazete haberiyle benzer şekilde aktarmıştır (Artuç, 1996, s. 213-217).

İngilizlerin aldığı bir diğer tedbir Osmanlı'nın yeniden güç ve kudret sahibi olmasından korkan Balkan devletlerini tahrik etmektir. Ancak haberin detaylarında Balkan ülkelerinin önceki yıllarda İngilizler tarafından aldatıldığı, sadece İngiliz çıkarları ve Yunanlıların korunması uğruna ateşe atıldıkları ve netice itibarıyla hayal kırıklığına uğratıldıkları belirtilir. Geline nokta Balkan devletleri Milletlerarası Savaş (Birinci Dünya Savaşı) nedeniyle o kadar çok yıpranmışlardır ki yeni bir muharebeye dâhil olamayacaklardır. İngilizlerin geçmişteki planları yani güçlü devletlerin, nüfuzlarını arttırmak üzere bir takım hilelere

başvurarak zayıf devletlerden yararlandıkları da artık aşikârdır. Dolayısıyla bu planın da işlemeyeceği belirtilmiştir (*Fikr-i Âzâd*, 9 Ekim 1922, No: 28, s. 1).

Şafak-ı Sorh da aynı mevzuyu gazetesine taşımış İngilizlerin Boğazlar meselesinin halli ve Türklerin tarafsız bölgenin dışına çıkarılması mevzusunda Balkan devletlerine müracaat edip destek istediği ifade edilmiştir. Bu haberin kaynağı olarak da Londra'ya işaret edilmiştir.

Anlaşıldığı üzere Mustafa Kemal Paşa İngilizlerin teskin edici açıklamalarını hiç dikkate almamıştır. Zira 18 Eylül 1922 tarihinde İngiliz resmi gazetelerine yansıdığı ve bu gazeteler vasıtasıyla 20 Eylül tarihli Şafak-ı Sorh'da ifade edildiği şekliyle “Kemali Kuvvetler İslambol (İstanbul) ve Dardenel (Çanakkale) tarafına yaklaşmışlardır.” (*Şafak-ı Sorh*, 20 Eylül 1922, No: 69, s. 2).

Türk ordusu Trakya yönünde ilerleyişini ve tarafsız bölgeye geçişini kurşun atmaksızın gerçekleştirmiş Erenköy mevkiine ulaşmıştır. Türklerin ilerleyişi karşısında da Fransa ve İtalya geri adım atarak 23 Eylül öncesi Boğazların Asya kısmından çekilmeye başlamıştır (Akkor, 2019, s. 254-256).

Fikr-i Azad gazetesinin 9 Ekim 1922 tarihli yazısında İstanbul'un hakiki sahipleri olarak Kemalilere (Türlere) işaret edilmiştir. Onların 500 yıldır bu vatani ecebilerin gasp pençesinden kurtardıkları ve bundan sonra da kurtarmayı kendilerine vazife bildikleri söylenmiştir. İngilizlerin Boğazlarla ilgili planları tartışılmaya başlanmış ve Türk tarafının teklifi gündeme getirilmiştir. Buna göre Kemaliler iki yıl önce Milli Yeminleriyle (Misak-ı Milli) Boğazların özgürlüğü ve tarafsızlığını kabul etmiş ve bunu dünyaya duyurmuştur. İngilizlerin Boğazlar'da sorumluluk istemesi şayet Boğazları özgürleştirmek amacı taşıyorsa Türklerin nihai hedeflerinin zaten bu olduğu tekrarlanmıştır. Ancak son gelişmeler çerçevesinde İngilizlerin adeta Boğazların sahibi gibi davrandıkları hatırlatılmıştır. Üstelik dünyanın kapıları Asya'ya kapandığı gibi Şark bölgesindeki ticaret de İngilizlerin tek eline geçmiştir. Şu durumda alenen İstanbul'un Türk vatani ve Türk'ün hakkı olduğu ilan edilerek Boğazların Türlere iade edilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Haberde Kemalilerin (TBMM temsilcilerinin) Boğazların özgürleşeceğine dair taahhütlerinin işgalci devletlerin tüm bahanelerini ortadan kaldırdığı, Müttefiklerin ya da özelde İngilizlerin bağımsız bir milletin vatanını işgale devam etmelerini gereksiz kıldırdığı bildirilmiştir (*Fikr-i Âzâd*, 9 Ekim 1922, No: 28, s. 1)⁵.

Mustafa Kemal Paşa'nın stratejik hamleleri, İngilizlerle hatta tüm İtilaf Devletleriyle savaşı göze alarak Türk ordusuna kuzey-batı istikametinde ilerleyişi emretmesi ve dahi Yunanlıların ağır kaybı Müttefikleri ateşkes talep etmeye mecbur kılmıştır. Böylece Büyük Taarruzun askeri cephesi sona ermiş diplomasi süreci başlamıştır.

Büyük Taarruzdan sadece 1,5 yıl sonra devletin resmi gazetesi İran'ın 12 Ocak 1924 tarihli basımında “Yunan Sefirin Beyanati” başlığıyla bir yazıya yer verilmiştir. Bu yazı gazetenin Dış Basın bölümünde aktarılmış ve İstanbul gazetelerinden alıntılındığı ifade edilmiştir. Gazetede Yunan elçisinin dile getirdiği mesajlar savaşların yıkımını ve barışın önemini ortaya koyması açısından çok önemlidir.

Yunan elçisi Türkiye'deki görevinin Türk ve Yunan devletleri arasındaki barışçıl ilişkileri yenilemek olduğunu ifade etmiştir. Taraflar arasında uzun yıllar süren savaşın her iki devlete de acı tecrübeler kazandırdığını ve olumsuz tesirler bıraktığını sözlerine eklemiştir. Barış sürecinin ise devletleri, ihtiyaç duydukları imar ve ihya politikasına yönelttiğine dikkat çekmiştir. Özellikle iktisadi kalkınmanın tüm dünyada olduğu gibi Türk ve Yunan devletleri

⁵ İ. Artuç, Batı Anadolu'nun Yunan askerlerinden tamamen temizlendiği tarih olan 18 Eylül 1922'den itibaren Çanakkale ve İstanbul Boğazlarında bir İngiliz sorununun baş gösterdiğini söyler. İngilizler Doğu Trakya'daki Yunan varlığının devam etmesi taraftardır ve bunun için Çanakkale'ye zırlı birlikleriyle çıkartma yaparak işe başlamıştır. Ayrıca dominyonlarından Türlere muhtemel savaşlarına destek olmaları için askeri güç talep etmiştir. İtalya ve Fransa'nın da İngiliz politikasını desteklemesi istenmiştir. Boğazlarla ilgili İngilizlerin emelleri ve Türk hükümetinin tasarruf talebi gazete haberiyle benzer şekilde aktarılmıştır. (Artuç, 1996, s. 213-217).

nazarında da önemli olduğunu vurgulamıştır. Karşılıklı güven ve itimadın kalkınma politikasına güç katacağı düşüncesini aktarmıştır (*İran*, 12 Ocak 1924, No: 1523, s. 2-3).

Bu haberdan de anlaşılacağı üzere barış süreciyle birlikte Yunanistan ve Türkiye arasındaki diplomatik ilişkiler hemen başlatılmış, karşılıklı elçi görevlendirmelerle sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi arzu edilmiştir. Ancak dünya siyasetinde değişen dengeler Türk-Yunan ilişkilerine de olumsuz etki etmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Türk-Yunan savaşının son safhası olan Büyük Taarruz pek çok ülkenin kamuoyunda yer bulduğu gibi İran basınında da haber olmuştur. Savaşın hazırlık aşaması ve seyrine dair ayrıntılar İran basınında Eylül 1922 tarihi itibarıyla aktarılmaya başlanmıştır. Bunun sebeplerinden biri Başkomutanın emriyle Taarruzun hemen öncesinde basın-yayın ve iletişim faaliyetlerinin engellenmesi, Yunan ve İtilaf Devletleri'nin harekâtı geç fark etmesini sağlayarak onları hazırlıksız yakalamaktır. Haberlerde Türk ordusunun zafere odaklı kahramanca mücadelesi karşısında Yunan ordusunun dağıldığı ve ağır kayıplar verdiği bildirilmiştir.

İran gazeteleri Türklerin Afyonkarahisar, Uşak, Kütahya, Eskişehir, Bursa gibi işgal altındaki şehirleri bir bir kurtarmasını Türk ordusunun fetihleri olarak aktarmış ve sevinçli bir haber olarak duyurmuştur. İran basını bu yaklaşımı Türk Kuruluş Savaşı'nı sömürge altındaki İslam âleminin bağımsızlık savaşı olarak gördüğü şeklinde değerlendirebilir. Fetih kelimesinin ise özellikle tercih edildiği düşünülmektedir. Gayrimüslimlerin eline geçmiş toprakların yeniden Müslüman Türklerin yurdu kılınması hadisesinin fetih sözcüğü ile izahının uygun görüldüğü tahmin edilmektedir.

Avrupa ve Türk basınında flaş haber olarak geçen ve Büyük Taarruzun kritik eşiği sayılabilecek Yunan Generali Trikopis ve birliklerinin Türklere teslim olması İran basınında da önemli görülmüştür. Haberlerde esir rütbeli ve erlerin sayısına dikkat çekilmiştir. Türk askerlerinin bu sevinçli haber dolayısıyla kutlama yaptıkları ifade edildiği gibi esirlere iyi muamele edildiği de bildirilmiştir. Bu türden haberler vesilesiyle Türk tarafının haklılığı ve savaşı meşru zeminde gerçekleştirdiği düşüncesi okuyucuya kazandırılmak istenmiştir.

İncelenen haberlerin büyük bir kısmında Yunan ordusu işgalci, suçlu ve aşağılık düşman olarak nitelendirilmiştir. Onları destekleyen İtilaf devletleri ise Müttefikler ve Düvel-i Muazzama gibi isimlerle anılmıştır. Her hâlükârda Türklerin karşısında yer alanlar Müslümanların varlığına kastetmiş İslam düşmanı bir grup olarak gösterilmiştir.

Savaşın Yunanlılar aleyhine gelişme kaydetmesiyle onların geçici ateşkes istekleri basına yansımış bu yolla içinde buldukları çaresizlik kamuoyuna duyurulmuştur. Anadolu'dan çekilirken şehir, köy ve kasabalarda sebep oldukları yıkım ve katliamlar ise savaş suçu olarak değerlendirilmiştir. Yunan ordusunun Trakya bölgesinde yeniden savunma hattı oluşturmak üzere geri çekildiğine işaret eden İran basını Yunanlıların mağlubiyeti kabullenmediğini de gözler önüne sermiştir. Ancak Müttefiklerin tüm eylem planlarına rağmen Türk ordusunun Çanakkale ve İstanbul tarafına ilerleyişi ve Mustafa Kemal Paşa'nın savaşı göze alan kararlı tavrının Müttefikleri ateşkes masasına oturmaya ikna ettiği vurgulanmıştır. Kısaca Mustafa Kemal Paşa'nın askeri dehasının yanı sıra siyaset ve diplomasi kanallarını da iyi kullandığı gözler önüne serilmiştir.

İran basınında Osmanlı ve Türk ifadeleri çoğunlukla birbiri yerine kullanılmıştır. Ancak kimi zaman Ankara Devleti, TBMM hükümeti, Mustafa Paşa'nın ordusu ya da Kemaliler gibi Avrupa ve Anadolu'da söylene gelen tabirlerle Ankara'daki idare İstanbul'daki yönetimden ayrıştırılmıştır. Kemaliler ifadesinin ilk kullanımı esasında Avrupalı temsilcilerin ve basının Anadolu'daki direniş hareketini küçümseyen tavrının bir tezahürüdür. Ancak direnişin başarılı olmasıyla bu kavram git gide büyümüş devasa anlamlar kazanmıştır. İran basınında Kemaliler

ifadesi TBMM, TBMM Ordusu, Ankara hükümeti gibi kurumları ifade etmek için kullanılırken kimi zaman da daha genel bir mana kazanarak Türk halkını temsilen kullanılmıştır.

Büyük Taarruz'un gerçekleştiği süre ve sonrasında İran basınında İstanbul hükümetini suçlayıcı herhangi bir söyleme tesadüf edilmemiştir. Hatta kimi zaman zafer TBMM'ye değil Osmanlı Devleti'ne mal edilmiş, muzaffer ordunun gücü ve kudreti ataları Osman Han'a veya Fatih Sultan Mehmed'e dayandırılmıştır. Ancak Milli Mücadelenin baş mimarının TBMM hükümeti ve ona bağlı düzenli birlikler olduğu kaçınılmaz bir gerçek olarak haberlere yansımıştır. Mustafa Kemal Paşa'ya hitaben kullanılan sıfatlar da dikkat çekicidir. İslam'ın koruyucusu ve hilafetin hamisi gibi unvanlar İran'ın Anadolu'daki kurtuluş savaşından beklentilerini ortaya koyması açısından önemlidir. Ayrıca bu mücadelenin Anadolu'da kalmayacağına dair inançlarının bir yansımasıdır.

Son olarak bu çalışma kapsamında araştırmacıların Avrupa basını başta olmak üzere pek çok ülkenin kamuoyuna dikkat çektiği ve Türk Kurtuluş Savaşı'nın dünya kamuoyundaki yansımalarını incelediği görülmüştür. Ancak komşu ülke İran'ın batısındaki gelişmeleri halkına nasıl duyurduğu bahsi eksik kalmıştır. Buradan hareketle Birinci Dünya Savaşı'ndan başlayarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadarki sürecin yeni çalışmalarla ele alınması ve İran basınındaki zengin içeriğin okuyucularla buluşturulması umut edilmektedir.

Kaynakça

- Akkor, M. (2019). The Times gazetesine göre 1922 yılı gelişmelerinin Trakya'nın işgaline etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(66), 247-262.
- Altıntaş, A. (2010). Büyük Taarruz'un askeri hazırlıkları. G. Şahin (Ed), *Atatürk ve Büyük Taarruz Kahramanlarına Armağan* içinde (ss. 41-70). Afyonkarahisar: Taksim Ofset.
- Artuç, İ. (1996). *Zaferin ayak sesleri Sakarya'dan Lozan'a*. 2, İstanbul: Kastaş Yay.
- ATAM. (1997). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri 2 (1906-1938)*. Ankara: TTK Basımevi.
- Atatürk K. (2007). *Nutuk 1919-1927*. Korkmaz, Z. (Yay. Haz), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Bozkurt, A. (2022). *General Harrington (1872-1940)*. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/general-harrington-1872-1940/> (Erişim tarihi: 13.08.2022).
- Cin, B. (2006). *Türkiye ve İran İlişkileri (1923-1938)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çetinsaya, G. (2000). Milli Mücadele'den Cumhuriyet'e Türk-İran ilişkileri. 1919-1925. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 16(48), 769-796.
- Çiçek, R. (2015) *İzmir'in kurtuluşunun Anadolu basınındaki yansımaları*. Parlak, M. A (Yay. Haz). Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri 26-28 Eylül 2012 içinde (ss. 219-236). Atatürk Araştırma Merkezi Yay, Ankara.
- Erdoğan, S. (2021). *Büyük Taarruz dağlarda tek tek ateşler yanıyordu*. İstanbul: Kronik Yay.
- Fikr-i Âzâd, "Fecâyi '-i Yunan" 5 Mihr 1301/6 Safer 1341/28 Eylül 1922, No. 26.
- Fikr-i Âzâd, "Fütûhât-ı Direhşân-ı Milyûn-ı Osmani" 30 Şehriyor 1301/29 Muharrem 1341/21 Eylül 1922, No. 24.
- Fikr-i Âzâd, "Ganâim-i ez Yunaniyân" 5 Mihr 1301/6 Safer 1341/28 Eylül 1922, No. 26.
- Fikr-i Âzâd, "Hâb Diden Mustafa Kemal Paşa-yı Gazi Feth-i İzmir-Rustâhiz-i Dâdmâni Der İslambol" 20 Cedi 1301/23 Cemaziye'l-Evvel 1341/11 Ocak 1923, No. 48.

- Fikr-i Âzâd, “İngilis”, 16 Mizan 1301/17 Safer 1341/9 Ekim 1922, No. 28.
- Fikr-i Âzâd, “İslambol ve Müttefikin”, 16 Mizan 1301/17 Safer 1341/9 Ekim 1922, No. 28.
- Fikr-i Âzâd, “İslambol ve Müttefikin”, 16 Mizan 1301/17 Safer 1341/9 Ekim 1922, No. 28.
- Fikr-i Âzâd, “Kemâliyûn”, 16 Mizan 1301/17 Safer 1341/9 Ekim 1922, No. 28.
- Fikr-i Âzâd, “Mühimmât-ı Cengî” 5 Mihr 1301/6 Safer 1341/28 Eylül 1922, No. 26.
- Fikr-i Âzâd, “Nâ-ümidî Yunan” 2 Mihr 1301/3 Safer 1341/25 Eylül 1922, No. 25.
- Fikr-i Âzâd, “Osmanî ve Yunan”, 6 Azer 1301/8 Rebiül-Ahir 1341/28 Kasım 1922 No. 32.
- Fikr-i Âzâd, “Tahliye-i Asya-yı Sağır” 2 Mihr 1301/3 Safer 1341/25 Eylül 1922, No. 25.
- Fikr-i Âzâd, “Tahliye-i Asya-yı Sağır” 5 Mihr 1301/6 Safer 1341/28 Eylül 1922, No. 26.
- Fikr-i Âzâd, “Tekâzâ-yı Yunanihâ” 5 Mihr 1301/6 Safer 1341/28 Eylül 1922, No. 26.
- Fikr-i Âzâd, *Fütühât-ı Direhşân-ı Türkhâ* 2 Mihr 1301/3 Safer 1341/25 Eylül 1922, No. 25.
- Genelkurmay, (1975). *Türk İstiklâl Harbi 7. İdarî Faaliyetler (15 Mayıs 1919-2 Kasım 1923)*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Görgülü, İ. (1992). *Büyük Taarruz*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Hacihanıfioğlu, A. (2019). *Millî Mücadele'nin İngiliz basınındaki yankıları (1919-1922)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Hülagü, O. (1997). Mudanya Mütarekesi (3-11 Ekim 1922). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 13(39), 759-785.
- İkdâm, “Cenk Beyn-i Türkiye ve İtalya”, 1 Erdibeheşt (1305/9 Şevval 1344/22 Nisan 1926) Sal (Yıl): 5, No. 16.
- İran, “Beyânât-ı Sefir-i Yunan”, 21 Dey 1302/4 Cemaziye'l-Sani 1342/12 Ocak 1924, No. 1523.
- Kara, N. N. (2017). İşgal altındaki İstanbul basınında İzmir'in kurtuluşu. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17(35), 121-136.
- Kocatürk, U. (1999). *Doğumundan ölümüne kaynakçalı Atatürk günlüğü*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay.
- Niş, Kemal. (1968). *Türk İstiklâl Harbi 2, Batı Cephesi 6. Kısım 2. Kitap Büyük Taarruz (1-31 Ağustos 1922)*. Ankara: Gnkur. Basımevi.
- Qasımlı, M. (2015). *İzmir'in kurtuluşunun Rus basını ve kamuoyuna yansımaları (İzvestiya ve Pravda gazetelerinin içeriklerine dayanarak)*. Murat Alper Parlak (Yay. Haz). Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri 26-28 Eylül 2012 içinde (ss. 201-218). Atatürk Araştırma Merkezi Yay, Ankara.
- Sarısaman, S. ve Üçüncü U. (2016). Arşiv belgelerine göre Büyük Taarruz. *Tarih Okulu Dergisi*, 9(25), 269-310. doi: 10.14225/Joh830
- Şafak-ı Sorh, “19 September 1922 Kazâyâ-yı Asyâ-yı Sağır”, 29 Şehriyor 1301/28 Muharrem 1341/20 Eylül 1922, No. 69.
- Şafak-ı Sorh, “Beyâniye-i Kemal Paşa”, 25 Şehriyor 1301/24 Muharrem 1341/17 Eylül 1922, No. 67.
- Şafak-ı Sorh, “Ceng-i Yunan ve Osmanî”, 25 Şehriyor 1301/24 Muharrem 1341/17 Eylül 1922, No. 67.
- Şafak-ı Sorh, “Der Akab Nişini-Osmanî”, 25 Şehriyor 1301/24 Muharrem 1341/17 Eylül 1922, No. 67.

Şafak-ı Sorh, “*Der Asya-yı Sağır*”, 25 Şehriyor 1301/24 Muharrem 1341/17 Eylül 1922, No. 67.

Şafak-ı Sorh, “*Kazâyâ-yı Asya-yı Sağır*”, 25 Şehriyor 1301/24 Muharrem 1341/17 Eylül 1922, No. 67.

Şafak-ı Sorh, “*Kemal Paşa der İzmir*”, 25 Şehriyor 1301/24 Muharrem 1341/17 Eylül 1922, No. 67.

Şafak-ı Sorh, “*Koşun-ı Yunan*”, 25 Şehriyor 1301/24 Muharrem 1341/17 Eylül 1922, No. 67.

Şafak-ı Sorh, “*Osmanî*”, 25 Şehriyor 1301/24 Muharrem 1341/17 Eylül 1922, No. 67.

Tevetoğlu, F. (2022). *Kızılaycı Hâmid Bey*. <https://atamdergi.gov.tr/tam-metin-pdf/581/tur> (Erişim tarihi: 29.08.2022).

Tufân, “*İslambol*”, 11 Mihri 1301/ 12 Safer 1341/4 Ekim 1922, Sal: 2, No. 13.

Üçüncü, U. (2012). *Türk kamuoyunda Büyük Taarruz*, Ankara: Altınpost Yay.

Üçüncü, U. (2018). Büyük Taarruz zaferinin Ortadoğu’da yansımaları. *Tarih Okulu Dergisi*, 11(37), 703-721. doi:10.14225/joh1316

Yavuz A. (2021). *Başkomutan emsalsiz lider*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yay.

Ekler

سنة (اول) هفتة دومره شماره (چهل وهشتم)

جای اداره
کوچه ارک

صاحب تبار و مؤسس احمد دهقان و کرمانی
مدیر مسئول - امر شهبیدی
ابتدای تاسیس - ۲۹ جوزا ۱۳۰۱

۵ شنبه ۲۳ جمادی الاولی ۱۳۴۱ - ۲۰ جدی ۱۳۰۱

سال اول شرکت روزنامه

فکر آزاد

بهای روز نامه

یکساله	شش ماهه	سه ماهه
دا سته	۶۰	۳۳
خارجی	۷۰	۳۶

⑤ وجه اشتراك قبل دریافت میشود
 قیمت اعلانات : صفحه اول سطر ۲ قران بانی صفحات
 سطر ۱ سی شاهی در صورت تکرار تخفیف داده میشود

تک شماره در شاهی

خواب دیدن مصطفی کمال پاشای غازی

فتح ازبیر - رستاخیز اهدامانی در اسلامبول

چون مقام ولایت کائنات
 بامت محمدی صم سرحد اعلی رسیده
 بیره غیبت و خشم خداوند فهار شده
 و در کر دیده . و آنکه زمان انتقام
 در رسیده

در اول ماه محرم الحرام ۱۳۴۱
 سردار نامدار اسلام پناه حضرت
 مشیر مصطفی کمال پاشای غازی
 ایدالله حیثه در شهر آختره تنابراه
 لشکری دوشی کشوری و عوام اهالی را
 از کوه آمل خرقه و زارین دعوت
 فرموده و فرزانگی کرده و پیشانی
 که کمر بدهد آسانی از فرمان مهابت را
 همه می شنیدند . چنین گفت :
 بخواب دیدم که در نیازگاه
 صحرا ی از میر چندین صد هزار
 مسلمان گرد آمده . و برای پاک شدن
 از میر از لوت وجود کفار و دفع
 شر مشرکین از حلیسین . بدرگاه
 پروردگار ذوالجلال شترخ و استغاثه
 نموده . و خدا را چون پاک شدی
 دشت کربلا سوگند می دهند که
 بزودی شهر مقدس و محبوب آنها ازبیر
 بدست مجاهدین اسلام مفتوح شود .
 من هم آمین می گفتم - لهذا پیش
 دارم عن قرب بگویم الله تعالی و مدد
 حضرت ختمی مریت . و دشمن منزه
 گردیده . داهی مسلمان خرم . و
 ایر نخوت ازبای تخت خلافت اسلامی
 و ادرنه نیز سرپا برترخ شود . اینک
 ای فرزندان رشید من ! ای ترکان
 دلیر ! بشنور ای یاد کارهای عثمان
 خان و سلطان محمد خان فتح ! ذکر
 مبارک یا غایب غیر مطلوب را ورد زبان
 ساخته بسوی سرکه قاتل و میدان
 جهاد بشاید ! و اگر تمام اروپا هم با
 شما رو برو شود بیام مبارکه که خدا
 با شماست . قرآن با شماست . علم
 محمد بدست شماست ! (اتهای)
 المثلثة ق ۱ : که براتر نطق این
 مجاهد بزرگ در آنک زمان کوه و
 دشت و ماهون ازگردان باسی . چون
 دریا بتلاطم و توج و آمد . اینها
 عصمت پاشا با چندین صد هزار عساکر
 اسلامی . از طریق (قر . حصار) برداشتن
 دون حمله و ر کرده بدند - دشمن
 بدو ی بگذرد مقاومت . از عمره اهل

از طرف جمعیت اتحاد شرق

دوان دهر محل اتحاد مینا پد
 باطلاع و نظریات موسسات قوتی ملی
 از محل بوده باشند .

اصل سوم کمیته اتحاد شرق
 نسبت بنام تشکیلات حزبی و ملی
 خوش بین بوده در مصالح عمومی از
 تمام عناصر عضو آن تشکیلات استمداد
 و استانت مینماید .

اصل چهارم کمیته اتحاد شرق
 خوا ستار اتحاد عالم اسلام بود . و
 میکوشد تشو وای عالی مسلمین از
 تئایدگان اسلامی تشکیل شود

اصل پنجم کمیته اتحاد شرق
 اردوی خود را در تشکیل کتکره
 شرق مرکب از تئایدگان کان ملل و
 دول شرق زمینی بکوش تا لیسان
 میرسانه و در اجرای این نیت بذل
 جهد مینماید

اصل ششم کمیته اتحاد شرق
 برای استحکام بانی استقلال بنام
 منی ایران کوشش خواهد نمود تا
 برین در تشکیل و تنظیم قوتون و
 اصلاح ادارات مملکت و تقاضای خارج
 غیر ضروری دولت و استناده ازتبع
 طبیعی ثروت و تاسیس موسسات اقتصادی
 برای تئایدگان پیکاران زبده
 از هر چیز ساء مینماید .

اصل هفتم کمیته اتحاد شرق
 مقصدن از هر چیز حفظ استقلال بنام
 منی ایرارا منظور نظر قرار داده
 و میدهد و در عین اینحال کار فکار
 حسن روابط بنام دول متجا به بوده
 در تشدید مناسبات خسته بذل مساعی
 جبیه مینماید .

اصل هشتم کمیته اتحاد شرق
 برای امال علمی خود در تشکیل
 هیئت دولت نظارت کامل نموده . و
 بذل قوا مینماید تا تمام دارن توانایی
 از عناصر لایق و موافق با مرام خود
 در راس قوای اجرائیه منصوب مینماید

اصل نهم اصول متفق نه
 [۸] اول ذکر کلیات اردوی علمی
 کمیته اتحاد شرق مینماید و در آتیه
 سقاوق و مفهوم منوی هریک از آنها
 را قضا و لسانا کوشنده عالم مینماید .
 (کمیته اتحاد شرق تهران)

با پست گمته یانیه از طرف
 کمیته اتحاد شرق در تهران با داره
 ما برای دوج در روز نامه رسیده
 است و ما نیز ذیلا براج آن اقدام
 و موافقت کلیه تشکیلات وطنیه را
 بر حفظ استقلال و نجات مملکت از
 پیشه خدای اسلام و ایران مشتت
 می نمایم

بیانیه

حوادث اخیره عالم لزوم اتحاد
 و مشارکت اقوام و ملل را با یک
 دیگر طوری آشکار و مسلم ساخته
 است که بیان دلالت و اثبات این غیر
 ضروری به نظر میرسد .

دول اروپا با وجود اختلاف
 کلی که هر یک در مصالح و منافع
 مخصوصه خود دارند و با داشتن
 قوای کفی مادی و منوی در انجام
 مقاصد خویش امروز بدون شرکت
 اتحاد با یکدیگر نتوانند حفظه
 منافع و دفاع مضار خود را بنمایند
 بیعی است ملل شرق عموماً
 و دول اسلامی خصوصاً در حفظ حیات
 سیاسی و ترقی طرق اقتصادی و
 توسعه علوم و معارف بیشتر محتاج
 با اتحاد و معاضمت و اتفاق و مشارکت
 نسبت بهم هستند

با براین کمیته بنام اتحاد شرق
 برای حفظ منافع ملی ایران تشکیل
 و تشکیل منظور کمیته حیات ایران
 و تشدید بانی مودت ملل شرق عموماً
 و اسلامی خصوصاً خواهد بود

مرام کمیته اتحاد شرق

اصل اول کمیته اتحاد شرق
 طرفدار حکومت ملی و تکامل طرق
 آزادی از اجرای قانون اساسی
 مملکت و صمیمه عمومی و بسط
 معارف و اشرافه معیوات طالبان
 در تمام ایران مینماید .

اصل دوم کمیته اتحاد شرق
 اهتمام خواهد نمود که در تمام
 مملکت اهل ایران از حقوق مشروعه
 ملی خود بهره مند بوده و در امور
 ملی و سیاسی تمام طبقات ذی نفع
 باشند بیمنی که اجنبی و لایق
 در تمام ایران دایر و در امور پندی
 سنج و انتضایه و معارف اهل هر جایی
 مستقیماً دخیل بوده و هر تریبی که

بابت معلوم میشود که از روسیه تازه
 دو نفر کرم میباشند .
 این ارقام التزام گرفته شد که
 در روسیه مراجعت نمایند
 ۵ - در این دوروزه اعلانی
 ی اداره عالی راجع بمنزله
 : خدمت اغلب آباد و حصار
 کان منتشر شده است .
 ۶ - روز چهارشنبه ۲۹ سبته باب
 ل معنی آباد بعلق آباد آمده .
 از بشگاه روز توقف مراجعت
 (مخبر فکر آزاد)
 نقل آتک - ۲۷ سبته
 ۱ - رئیس گمرک که بطرف
 حرکت کرده و مراجعت
 ۲ روز قبل مترجم الایله
 گمرکین تاجیه در جز بعلق آباد
 و مشغول تخریب شده است
 ۳ آقای مهندس الملك حکومت
 رای سرکشی باور سرحدی
 ۴ آب شب ۲۶ سبته وارد
 باد شده
 ۵ - آکت روسی هم برای
 آب شب گذشته بعلق آباد
 نود است
 ۱ - اخبار تنگناری با داره
 واصل شده است که : زوار
 که بپران وارد میگردند
 نام طرف سوءظن واقع
 نرض آزادی آن نشود
 - ترتیب امور مدرسه از
 ود مدیر تازه آن رو باصلاح
 ی نهاده و ابد است معارف
 آن جدیدت ایشان ترقی نماید
 (مخبر فکر آزاد)
 قوجان
 چون آقای حاج امیر مسعود
 : نمیخواستند اهالی راجع
 ایشان دوچار زحمتی بشوند
 ز دو شبته که فراد بود
 بد وارد نشده و روز سه
 ی خبر ورود نمودند .

از باد ورود بعل و تحفه
 مهم امور برداشته و اهالی از ایشان
 خوشنودند
 ۲ - مدرسه دولتی قوجان
 مدت عادت دوچار بی ترتیبی و اختلال
 شده و چندین سال تعطیلات مدرسه
 مزبور منحصر بچهار کلاس نام بدون
 رسم و انضام قیر تمام بدون لیس
 و کتاب بودند .
 چون مدرسه جدید التازجیت
 بنای نوالسی داشت حکومت بانی
 باسم اعانه از خود و بعضی از جوانین غیره
 تهیه شروع برقع نوالسی آن نمودند
 و لیس و کتاب برای اطفال قترنیه
 مدیر و معلم برای کلاس پنج و شش
 از مشهد خواسته اند ابد است جدیدت
 ایشان معارف این حدود سرحدی
 گرفته مردم از تفریحی جهل و ظلمت
 ی علمی تا اندازه بیرون آید .
 ۲ - برای سرقت بکده قماش
 و اقدام در کشف سرقت قسمی از طرف
 حکومت بنشین الملك سخت گیری
 شد که دو مرتبه درصده استغاب آمده
 ۳ - اختلافی مابین شیف الملك
 و تاجار قوجان تولید شده بود که
 بیم آن میرفت اسباب قته بزرگی
 شود پس از ورود حکومت بین آنها
 اصلاح شد .
 ۴ - وضع ارزاق قوجان بواسطه
 حمل غله باطراف خیلی مفتوش و
 احتمال ترقی میرفت - از طرف حکومت
 پاپالت حبله تنگناری شده و جلو گیری
 انرا جداً تقاضا کرده اند فعلا وضع
 ارزاق خوب و اهالی فرین آسا بشند
 (مخبر فکر آزاد)
 عراق - ۱۷ سبته
 ۱ - وقار الملك حکومت ۱۶
 سبته وارد و دراز کرد و نمی منزل نمودند
 از طرف اهالی و دوائر دولتی و
 اطراف شهر استقبال شایانی بعمل آمد .
 ابد است ایشان مانند سابقین اشرافشان غلبه
 نکند که باعث خرابی خانان را عايش شوند .
 ۲ - شاهزاده عبدالسلطان چند

استاد عراق توقف دارند . گویا
 بولغا و منافع حاصله از فرمانها خان
 و روبرورد را میبندو اعهد برایشی در
 گوشه ازوا تا ولود . صرف نمایند
 (مخبر فکر آزاد)
 دلداد
 ۱ - هوا بشدت گرم است .
 گرمی هوا باعث تاخوشی ساکنین
 محل معضوما اجزاء دوائر دولتی
 و غیر است - و کتر صبحی هم برای
 معالجه مرضه بست فقط دو نفر طبیب
 هستند که یکی از آنها سیک و یکی
 از طرف معالجاتی خبر و دیگر دکتر
 انگلیسی است که تا کون کسی را
 معالجه نکرده است که طرز معالجه
 او معلوم شود - این دو نفر هر کدام
 درماه ماهی از اداره فتونی و اداره
 گمرک اخذ میکنند و سروریکه ابد
 ذبحی نبوده و از وجود آنها فائده
 یکی نمیرسد - چنانچه کمیون
 محترم حفظ الصحه دولتی مرکز ایالتی
 مشهد یکی از اطباء دیلمه ایرانی را
 بدزداب (که نابت احتیاج بود و جو
 یک نفر دکتر دارد) بفرستد جان
 ساکنین بک سرحدی را حفظ نموده اند
 - ماهیانه منافع زیادی هم عاید دکتر
 خواهد شد

۲ - در ایام محرم از طرف
 کیه ساکنین محل از ایرانی و هندوستانی
 بدون ملاحظه احتیاجات مذهبی
 عزاداری خاص آل عبا بعمل آمده
 اداره فتونی و اداره گمرک نیز
 هر کدام چند روزی روضه خوانی
 نمودند
 ۳ - دسته تیغ زدن در موقع ورود
 بمنزل آقای حامد الدوله حکمران
 مرخصی سه نفر از مجوسین را (که
 یکی هندو بود و ۲۸ ذی حجه در
 موقع سرقت تاجار تخانه رحمن اف
 دستگیر شده و در حبس بود و دو نفر
 بلوچ که بواسطه داشتن مدعی
 مجوس بود (بد) در خواست
 نمودند حکومت هم تقاضای آنها را

دو خبر
کرامران مطابق هرگز
 بقرار طبرستوسی که از تهران
 باقیام - وقوع توقف جرات در نتیجه
 انصاف کارگران مطایع بوده است
فعا بنده تاجار مشهد
 از قرار مسوع مدتی است از
 طرف جنرال قونسو لکری روسیه
 از ایاتک حبله و کارگذاری تقاضا شده
 است که نمایند تاجار رنی مشهد را
 نمین نمایند . لکن تا کون در این
 زمینه اقدامی نشده - علت عدم نیست
 پذیرفته مجوسین را مرخص نمود
 ۳ - مال التاجار هائی که سابق
 برای مملکت ایران از بیستی حمل
 میشد نیک گرایه را در ورود بدزداب
 باجش رد می نمودند
 اکنون این ترتیب موقوف
 گردیده است
 ۵ امر ارزاق سخت است نان
 گندم مطلوب بچو هر یک من تبریز
 پنجهقران - گوشت بره منی دوازده
 قران و آتیم که با است عموم اهالی
 گوشت بز مصرف مینمایند
 (مخبر فکر آزاد)

حوادث مهمه
فتوحات در خشان ترکها
 اسلامبول - بموجب اخباری که
 از منابع موثقه کما یون واصل شده
 است قوای مصطفی کمال باشا موقتیت
 های عمده تری حائز شده و از قرار
 معلوم (هائلی - عیدین و سوها) را
 اشغال نموده و بست (برکاه) پیش
 میروند - در دوم سبته میر ترکها
 چهار صد نفر صاحب منصب و ده هزار
 نفر سرباز اسیر نموده اند و در جزو این
 عددا اشخاص مهمی نیز بوده اند
نا امید یونان
 در مقامات ، مانده لندن چنین اظهار عقیده
 میشود : مصیبتی که برقوای یونان
 وارد شده است حیران نا پذیر بوده

و نمیتوان چاره برای جلوگیری از
 اختلال کامل آن بعمل آورد -
 دولت یونان از دول معتدله در
 خواست نموده است مگر که جنگ را
 تا مین نماید - و در همین زمینه
 تعلیقاتی بجامو رین عالی فرانسه .
 انگلیس . و ایتالیا مبنی اسلامبول
 داده شده است که هر چه زود تر
 وسائل خانه دادن بمنزاع طرین
 را فراهم میکنند .
 چنین امید میرود ترتیبی داده
 شود که نمایند کان روزی دوسه
 مرتبه در یک منطقه بیطرفی در جنوب
 (اسپید) پاینگه کر ملاقات نموده
 بچنگ حلقه دهند بموجب اخباری
 که از جنبه جنگ واصل میشود قوای یونان
 هیچ حاضر نیستند در یک نقطه توقف
 نمایند ویم آن می رود که اسکر
 فرانسه و انگلیس دخالت جدی
 نمایند - و قاسم شو مسی
 دوازدهم رخ دهد .
 اتباع انگلیس بر سفای انگلیسی
 سوار شده و منتظر استقام وضعیت حاضر
 خواهند شد کشتی دودنوت زرر پنجم
 نیز وارد از میر گردیده است
تخلیه آسیای صغیر
 پاریس - بموجب اطلاع جریده
 نان ، دولت یونان در نظر دارد آسیای
 صغیر را بکلی تخلیه نماید . در لندن
 چنین اظهار میشود که تا زمانیکه یونانی ها
 آسیای صغیر تخلیه نمائند تر کجا حاضر
 برای مگر که جنگ نخواهند شد بموجب
 اخباری نیز از میر رانز که تصرف کرده اند

امثال فارسی
 بگفتن حلوا دهن شیرین نمیشود .
 حسن و خصلت هر سه دختران معاویه .
 هر جا سنگ است پای لنگ است .
 آقاها لکن هفت دست شام . نه اهرج .
 و قیاسه گوشت بست چقدر هم
 سالز است .
 پادشاهان بد آفت ندارد .

سال اول شرکت روزنامه
فکر آزاد
منه (اول) هفته د و نوره شماره: (پست و هشتم)
بهای روز نامه
یکماهه ۶۰ شش ماهه ۳۲ سه ماهه ۱۷ فران
خارجی ۷۰ ۳۶ ۰
وجه اشتراك قیلا دریافت میشود
قیمت اعلانات: ضمیمه اول سطر ۳ فران باقی صفحات
سطری سی شاهی در صورت تکرار تخفیف داده میشود
تک شماره ده شاهی
مؤسس و نگران: احمد هفتان - کرمان
چاپی کارخانه
سکو چیه اربک
پانزدهم تاسیس - ۲۹ جوزا ۱۳۰۱
۲ شنه ۱۷ مهر ۱۳۴۱ - ۱۶ میزان ۱۳۰۱

بوی نیايد زمردگان آواز

ما را مد کايم . روح ملت و نيليت پيکر جامعه ما را و داع کي است . اگر چنين نيست . علامت حيات کيست ؟ اگر روح اسلاميت کو . در شين مژه فريوزي لشکر اسلام چه انگار سرمي نموده . و کرام جشن مجال و با شکوه را گرفت ؛ آن چيني که پناه احسانت ايلاي تکراف تيرک به برادران سلمان خود بخبره نموده کدام است ؟ آن جيت و حزي که هوطنان خود را با شترک در مسرت عمومي سجان اسلام دعوت نموده نام دارد ؟

سلمانان هند که زير فشار بزمه اند . در اين موقع قطع و فريوزي کاتيون . جغتاهي بي دوبي کره . و در مقابل طرف داران سبي يونان بشکرانه شکست و ذک او غريو شادي و هلهله مسرت يک مي رساند .

فرديهاي تيرک و نينشاست که بيوت اذقوتم فشرده مسلمانان مصر . بن آلپرين . مراکش . الجزاير . و غيره بيرون آمده . و دلهاي دشمنان بيه و فرارا ازيم و وحشت بلرزه درجاورد .

فود تيروم ؛ مگر هوطنان ما در ساير ولايات براي فتح عظيم سلمانان ترک عید نگرند ؛ مگر خبر جشن هيت اتحاديه تجار تهران بگوش شما نرسيدماست ؟

برويد جرائد را بخوانيد . و باينده ساير مسلمين با چه شور و حرارتی علاقه محبت اسلاميه خود را نسبت به برادران عشائري اظهار داشته اند . ما اهالي خراسان . ما ساکين مشهد مقدس . ما مجاورين آخرين روز مير که که در دست مسلمانان باقي مانده است ؛ در اين موقع چه کرديم ؟ و چگونه احسانان لژ خود بروز داديم ؛ آيا مناسب نيست که در جواب اين سؤال عنوان مقاله را تکرار کرده بگوئيم -

براي ياد زمردگان آواز مطبوعي بخودم افراش ضميمه خود گرفتاريم . که نام تکليف نوبه و وظائف اضمايه خود را فراموش نهودايم . ما يوش اينکه لقمه بخود آمده بحال قزوقلاکت اجتماعي خود دقت نوده ؛ عظمت و استقلال از دست رفته خود را ياد آور ده . بفسکر چاره دره هاي بي درمان خود پيش نيئيم ؛ بجای آنکه دست پدا مان اتحاد اسلامي که آخرين راه نجات ماوساير اهل ياسال شده اسلام است بزييم ؛ اوقت کرانها وساهت بقرابت عمرا بياست در انحصار گوشت ؛ ورقايت درواجات ناما يند تجارت ؛ و دفته بنهي و دسيه براي و کيل بلده شدن ؛ تلف مينمايم .

علاي مارا تبيد سکره ند . مرکز روحا نيشانجيب اشرف و از وجود و يوشاين دين خالي ساستم احترام مشاهد شترکه اند ما را ارين بردند .

برادران آزاد بخواه ما را درين آلپرين جيس و تبيد زجر و تکيل نمودند . ضميمه هاي استغاثه مسلمانان بين آلپرين و فلسطين باسنان بلده شد . همکيشان ما دست اسانت و استمداد بطرف ما دراز کرده . پام اسلام و قرآن ما را بمرت خود دعوت نمودند .

قا طبه مسلمين دنيا تفر خود را از قبايع و منظم انگليسا درين آلپرين و فلسطين اعلام کردند . از ولايات ايران تلکرافهاي بي در بي راجع باختر اش بررو ؛ نالاناه انگليسي بخايريه شد . آري ؛ همه اينها در محضر و . سع ما بوقوع پوست - آيدما چه اقدامي نموديم ؟ و هم دردي خود را با برادران مصيتم زده اسلامي چه قسم اظهار داشتيم . و آيا در برابر اين برستها جز اينکه سر خود را از شرمندگي باين بنا زيم باسخ ديگر داريم ؟

اي کاش بهمن خوسردي و سکوت لايذانه اکتفا مي نموديم . و اي کاش همين جامعه افسرده و بيروح ما از وجود معنوي حيات - کار که آلت اجرائي مقاصد شوم دشمنان اسلامند . خالي بود . و اي کاش اين نوده غفلت و جهل بحال انجماد و سکوت باقي مانده . و هر

روزي در غر سگفر از شترالهاي وطن فروش نيبافان . و بلاخره اي کاش حالا که ترفي نميگوييم . يک حال نانه ؛ بقهرا سير نميگوييم . و اي برما از يوشاين هولاي که که اين غفلت و ناداني ما در بي دارد ؛

اي خدای اسلام و ايران ؛ ايک دشمنان دين توانده که در لابي مسلمانان نيش برينه اسلام مي زند . ايک ط نيران دشمن توانده که براي کرده آوردن حيايم در باکتا خي وي باکي استقلال ايران را ياد بدهند ؛

اي منتقم حقيقي ؛ بسوزان ميانقه قهر و غضب خود شترالهاي را که براي مائنه نيمونه خوشي اکريت ملت را اظلال و اذلال مينمايند . نيش و تاويد فرما ديو تيريه را که سد راه ترفي اسلام و اتحاد مسلمانان . يارب آزيغ بکن ريشه قومي که مژدند . نيش بر ريشه آرا دي و آياش ما

اسلامبول و متقنين

قواي ملر مند کمايون پس از فتح اخير و شکست قلمی يونان در (پاهوا) نمر سکر بافته . و ارلين دستجات سوازه نظام ترک ثوا جي شهر (يک) سکه ايداي شتمه بي طرف است رسيد اند . چون بويانها بوغاز دار دادلرا مرکز جنگ قرار داده اند . کمايون براي قلع و قمع و خانه دادن بجنا بوش قبايع آنها . فتح و تصرف (تران) را که ما من بو تا بيان شده است و ججه همت خود قرار داده اند .

استال حقه عا سکر ترک باسلا ميول و صرف بوغازهاي دار دابل و يوسفور . انگليس هرا بدست و يا اناست است . و مخالفت فرانسه و ايطاليا با نظريه حرمانه دولت زيور باعث از ديدان نگراني و اضطراب او گرديده است .

عاقبت چه خواهد شد ؟ براي پش يني ان لازم است نظريات و تمسبات دول علاقه مند بيمنه بوغازها را تحت مطالعه در آوريم .

کمايون کمايون . بشي ما جان حقيقي اسلامبول . نجات وطن با نصد ساله خود را از جنگل غصبايه اجانب

وطيهه عظيمه خود بيمانه . متنازاي ايضکه بمانه متقنين مرتفع گرديد حاضرانند آزادي بوغاز هارا عده دار شونند - ترکها ميگويد اگر غرض انگليس از نگاه داري اسلامبول بي طرفي و آزادي بوغاز حاش . که قرار داد ملي ما دوسال قبل اين معاهدها تصحيح نموده است . و بنا بر اين موضعي ندارد . و در جز بيات امر زيور نيز حاضر يم داخل بحث و مفا . کرده شوم . و اگر غرض از اين بي طرفي اينست سکه انگليس ها مالک بوغازها گرديده . ابواب ديوار بروي آبيا بسنه . و تجارت مشرق زيب را بخود اختصاص دهند که امري است بحال . اسلامبول و ترانس وطن ترک و سق ترک است و بايد ترک مشرد گرده .

کمايون شهنه حفظ آزادي بوغازها . و راه نهارا بر دول اشغال کنند . اسلامبول بسنه اند . و باوجود اين شهنه حرکت اشغال اسلامبول از طرف متقنين با اضرف انگليس بشتاي ادامه يابند - جز بريك جات تاريخي و عصب وطن و مملکت بک است آزاد حمل نميشود .

انگليس انگليسا در موضوع اسلامبول رويه مسوله خود را پيش گرفته . و مي خواهند پيانه حفظ بي طرفي بوغازها ؛ اين پايخت خلافت اسلاميه را تحت تصرف غصبايه خود نگاه دارند . مقصود آنها از آزادي بوغازها اينست که فقط براي عبور و مرور سفاين انگليس آزاد باشد لاغير - همين نظريه حرمانه انگليس است که متقنين وي فرانسه و ايطاليا را از او جدا ساخته است - زيرا هيچ دولتي تن در نخواهد داد که انگليس کليد آبيا را در دست گرفته . تجارت از ا بخود اختصاص دهد - انگليس ها بواسطه رويه جانجاري که اتخاذ نموده اند نفوذ اخلاقي خود را ؛ تما در عالم اسلام باسته اند . بلکه متقنين آنها نيز از آنها ظنين شده . و براي حفظ موقيت سياسي و اخلاقي خود دچار بمخالفت با آيال طماغانه آنها گرديده اند .

انگليس ها برده از روي نيت قلند خود برداشته عطا مي گوئيد

که اگر متقنين در اين حق کسي با آنها همرا هي نباشند . خود آنها بشتاي کمايون را از داخل شدن وطن مقدس خود مانع خواهند شد ؛ و بر طبق همين اعلاميه قومي . مستمراني خود را امر بحرکت بعثت اسلامبول نموده اند - اللويد جرج بستمتران تلکراف مينمايد که بايد نتيجه فدا - کاري آيا در شرق يدر رود - اين تلکراف تصريح مي کند که انگليس خانصبا اسلامبول را غيبت چسکي داشت . و ايک براي حفظ ان بارديگر ميخواهند از خون و مال و جان مستمران استفاده کنند .

انگليس ها سبي را رنه زمينه موانعي افرانه نيه تايند ؛ و مسافرت يرد کردن ؛ ريس بدون ترديد براي همين مقصود بوده است - لکن نمود نميرود موقيت حاصل کنند .

يک سبي ديگر انگليس ها اينست که دول بلکان را از افغانه قدرت و عظمت قضائي ترسانه انهارا و ادار سازند سکه پام حمايت يونان باشتاي جنگيه . و خود را براي ييشرفت آمال انگليس داخل مرکه آهن و آتش کنند . ولي در اين موضوع نيز اردویشان بسنگ خواهد خورد - زيرا دول بلکان در نتيجه جنگ بين المللي بقدري فرسوده شده اند که نتيجه داخل در محاربه بي بدبي بشوند - گذشته از اين براي انگليس ان نفوذ اخلاقي مابق بجاي نمانده است که دول ضميمه قريب مواجيد اورا خورده . و برويق مرام او خود را دوجار متاعب جنگ سازند - از اينها گذشته حرکه دول بلکان بخواهند بچين اقتسامي مبادرت ورزیدند - دولت عظيم و ازاد روسيه که خود را حامی مسلمين سرمي نموده . و ادعای خود را عملا ثابت کرده است بدون ترديد درصدد کوششاي انبار مي آيد - و مسلم است که بلکاني هاز طرفيت با دول عظيم و مقتدري مانند روسيه سرره نخواهند برد .

فرانسه - و ايطاليا

ان دودول مخالفت خود را با مقاصد جهانگيرانه متفق طماع خوش طغي نموده . و تصريح کرده اند که در اقدامات قضائي باو مشارکت نخواهند جست -

شماره ۶۷

شماره ۶۷

شماره ۶۷

بخش وکلی ایران خوب بفرجه سردادی
ضرب و خنجر برسد
املاهی واسطه از ارکان حرب ترک گستا
حان است که شهر ایستاد و هفت اطراف
آن رجب است نیزفته قبول سوزان
شده استریق واقع گردیده و مختاران
قون اعلاوه وارد شده است
آمن - جبهتک از طرفه زمان اترکی
در هفته جدید خطوط کشیده
پس عین تکیون سوزان
مبارک - شهر واسطه از آسین عالی
است که حال روحیه سلامت کشولی که
از آسینا معراجت کرده در اوردای
دولت اختصار فوق اعلاوه تولید نموده است
حالت حزار فقر سرشاری که دوسوز وارد
پره گزیده اند باهتات بر ارضی کشای
رفع تمهیز و مرجمت باطوار خونی باهتایه
دولت برای جوقیری از شورش و انقلاب
حاضر برای دفع تعجزات و رجعت دادن
آهجه باطوبان خود شده است
نیل نیر
مذکران شهر بر قون نام در دستکشون
فراری یونان از طرف صلیب بحر ریه
مجمع تفوقی و اعلاوه در جمعیت برکتی جوار
اهدان و اضطرار اسرار و نوبه نموده است
چشم
خدیوستان - از طرف سائیک مسلمان
خدیوستان راجع به اذیتان ترکها بیوسه
حاشی فرجه میشود
آمن - از قرار معلوم اخبار شکت
یونان در حالت روحیه سرمدانی گمراهی
انتقال فرمای در اینجا اقامت دارنده خبر
مؤثر واقع گردیده است

●●●

املاهیون - گیسرهای عالی متفقین تصمیم
گرفته اند برقی های خود را در حدود
قنوجان بطرف اردکان و اسلامبول عقب
کشند
●●●
عشای - طروداسه ازم بحرینده مش
حالی است که ایدر کاپلون حبهتیه بیگه

ایستادش قناریه و ملک تصور میکنم حتی
بایگروه نشاندنی که قوه آنها را ملتیت
بیکند فصول خواهد شد
حالت کماثل مستخدمین ما از امریکه
جانب میشوند بفرجه با اگر بستانه علاج
مستشار (یا مدیر) بی بیانه آن را هم
از امریکه جلب نمایند - استخراج بیستفهام
توقا باطر بدین نگریسته میشود کماقلا
شعور می کنند این مینی بر مواضع و -
اشکات مولود میباشد
و نوح به تعجب شد کن
بین آلهوین
جانبیه همه میفرمده در نظر از خطبه
تاکین که در حسب رقیبه دنی و وجدانی
خود با نوبت از سوزانده این مخالفت
شدید موزاید اطرا زبند شدت نظر آن
از آسینا کشف اشرف آقای آقا سید
او اعلی ایستفصانی و آقا میرزا حسین
کاکش - آقای آقا میرزا مهدی آسینا
زاده خراسان و برادرشان آقای حاج
میرزا احمد - یعنی ازوجه طغیاء طهران
در تحویل آقایان نظام معطره شده از
از طرف آقای رئیس الوزراه بفرجه
از آسینا را در صورت علم اهلکار افسان
معدودت حبه ۲۲ عزم الحزام در صحت
ترها جمعیت زیادی از علماء اعلام و
و هیوه اصناف و شاعر علم و فایزندگان
جلسی بودند و حاضر آزادی خود جمع
و نسبت بان سبست افکین اظهار قدرت
قدومه اند
●●●
شده از بعض آقایان و نظار بافکاری
از حدود دهه مع بروز استکاف فرده اند

انگلیسی نشان
از طرف دولت آقایی آقیدار علی ابر
خان دکانی که از جوانان قاضی و لایق
اولاد در سزات ایستاد میباشند به نشان
شیر خورشید برجه سوو ملحق شده اند
انتصاب
آقای اعلی ایستفصانی که از جوانان
جیدی و سزاق آزادی در وزارت عالییه
عازمه که در زمان قبول دوره مورد حفظ
و حفظ ایشان واقع شده است اعدای سبست
نماینده وزارت برای تبع تبعی و باطله دول
نامور شده اند
الکلیات طهران
اعضایات طهران بواسطه ایردخانی
در هزار تومان تاکنون شروع شده نظار
از ریاست دوره اول در پرداخت آن
وزارت عالییه مشارکت
●●●
بیشتر مستخدمین بزرگی
شده بود از واحد الملك پیشانی
برای استخفاف نظر متشکل بزرگی برای
پشت خطه به مجلس شورای قدام قنونه
است
●●●
ما بجای نجیب میکنم که مستخدم
مستشار برای بستانه از حبه نطق فقر
حدا سلیقه از بزرگیت برده باشد و
عباده ما مختار این سزاق بزرگی
که مولود در پست برای خود تهیه نموده
و خصوصاتی نسبت باصاف آن از حبه
و نقل پیدا کرده است بوجهی بزرگوار
نماید که از نظر استخفاف نمود از آرا
معلم است مستخدم حبه استقامت هموطن
ساز خود را مرجمت نموده و برای در
میشکل عیالک ایرادان بخلاف موزار

اجتباب دنیا

مشاوره گفتند
مشارکتی روز سه شنبه طرف لندن
و هشتر میگردد
بایه کمال پانا
کمال پنا بایه خطاب بیست هزار
کرده و شمار بود که تاج ماورده که
دولت سه سال در کار بود بیست آشکار
میگردد - هر کاری که انگلی آن
اراده و طریقه مات باشد مهر به دست
شخصی میگردد - آینه مات واقع قنون
ما این شده است
●●●
حزیت به وزیر
لایق هر چه تصمیم کرده است که در
هفته آینه طرف وزیر حریت کند نظار
میگردد که بزرگوار و شازادوز خارجی
بنا می رود آینه شود
بازداشت انگستان
●●●
بیشتر - حکومت برطانی به دانش به
دولت ایتالیا ارسال داشته و نظار میدارد
که نظر تغییر در صحت تشکیل کنفرانس شرق
زودیک صلاح است
●●●
بوده - دولت انگلیس با دانشی فرانسه
تسلیم نموده و نظار میدارد که انگستان

بی سیم مسکو

تغیاری آسیای صغیر
از املاهیون خبر میدهد که عدلی
فتح نصیر دارد آزاد باشد و املاهیون
را در دست خود نگاه دارد عدلی قنونه
میگردد که هرگز کنفرانس طرف شرق
عدلی ایستاد است که انگستان از
کنفرانس بمانور صرف نظر کند زیرا
ممکن عدلی مستقره انگلیس نیست
●●●
موقت فرانسه
روم - دولت فرانسه بوقت خود را
بیشتر ایتالیا برای تشکیل قوی انگلیس
شرق انگلیس در وزیر نظار نمود
●●●
قنونه بی من
همود - دولت قنونه بر آسینا
صغیر و تهیه نموده - فری بحری سفت
که از بر را معائن میگردد از شهر
خارج شده - قنونه فرانسه تا موقع
دود انگلیس سزاق آزادی حمر را که
یونانها تهیه کرده اند اقبال نموده
●●●
وزیرای روسی از برین
روز سه شنبه وزیران روسی و وزیران
تند - ایران بزرگوار وزیران آزادی فرانسه

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

ARAŞTIRMACILARIN MAKALEYE KATKI ORANI BEYANI

1. yazar katkı oranı : %60
2. yazar katkı oranı : %40